

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัย ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ประสิทธิภาพตรงในการถูกระทำรุนแรงในวัยเด็ก ประสิทธิภาพอันเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การรับรู้บทบาทชายหญิง อำนาจครอบครัว โดยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของสตรีต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี
3. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

ระหว่างคู่สมรส

- 3.1 ประสิทธิภาพความรุนแรงในครอบครัว
- 3.2 การรับรู้บทบาทชายหญิง
- 3.3 อำนาจครอบครัว

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี

ความรุนแรงต่อสตรีเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และ สิทธิมนุษยชน 1 ใน 5 ของประชากรผู้หญิงทั่วโลกถูกระทำรุนแรงทางร่างกายและเพศ โดยผู้ชายในบางช่วงของชีวิตหรือตลอดชีวิตที่ผ่านมา การกระทำรุนแรงกับผู้หญิงเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่มองข้ามไปทั้งที่เป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตในผู้หญิงพอกๆ กับอุบัติเหตุจราจร และการติดเชื้อมาลาเรีย (WHO, 1999) ดังนั้นจึงควรหันมาให้ความสนใจและสนับสนุนในการดูแลสตรีในกลุ่มนี้เพิ่มขึ้น

ความหมายของการกระทำรุนแรงต่อสตรี

จากคำประกาศของ The Elimination of violence Against woman ซึ่งให้การรับรองโดย United Nation General Assembly ในปี 1993 ได้ให้คำจำกัดความ ความรุนแรงต่อสตรีว่า คือ พฤติกรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็นอันตรายต่อผู้หญิง และ เด็กผู้หญิงโดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางเพศ (gender-based) ที่มีผลหรือน่าจะมีผลต่อการทำร้ายร่างกาย เพศหรือจิตใจทำให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมานต่อผู้หญิง รวมถึงการคุกคามโดยการกระทำต่าง ๆ เช่น การบีบบังคับ การจำกัดสิทธิเสรีภาพไม่ว่าจะปรากฏในที่สาธารณะหรือชีวิตส่วนตัว คณะกรรมการส่งเสริมและ

ประธานงานสตรีแห่งชาติ (2544, หน้า1) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงต่อสตรีในลักษณะที่คล้ายกันก็คือ การกระทำใดๆที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งทางกาย วาจา จิตใจ และทางเพศโดยการบังคับขู่เข็ญ ทำร้ายทรมาน คุกคาม จำกัดกีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในการดำเนินชีวิตส่วนตัวซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำ

ส่วนความหมายของการกระทำรุนแรงต่อสตรีสมรส เกลล์ และสเตรสท์ (Gelles & Straus, 1979) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ ความรุนแรงที่สามีตั้งใจกระทำหรือส่อเจตนาที่จะทำใหภรรยารู้สึกเจ็บปวดและบาดเจ็บทางร่างกายเป็นผลให้เกิดการบาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงเป็นอันตรายถึงชีวิต วอล์คเกอร์ (Walker, 1987) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องว่าการกระทำรุนแรงต่อภรรยา คือ การที่ภรรยาถูกสามีกระทำรุนแรงทางร่างกาย และ จิตใจซ้ำๆ ครั้งแล้วครั้งเล่าโดยมุ่งจะแสดงการควบคุมภรรยาให้ทำตามความต้องการของสามีโดยไม่ได้คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของภรรยาในประเทศไทย มุลนิธิผู้หญิง (2532, หน้า 5) ได้ให้ความหมายว่า คือ การทำร้ายร่างกาย และจิตใจให้แก่หญิงคู่รัก ที่มีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาโดยรูปแบบ และ ระดับความรุนแรงที่ต่างกันตั้งแต่การทะเลาะ ได้เถียงไปจนถึงการทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธหรืออาวุธ และ รุนแรงถึงการทำลายชีวิต

จากการให้ความหมายของความรุนแรงต่อสตรีหรือภรรยาข้างต้นสรุปได้ว่าการกระทำรุนแรงต่อสตรีสมรส คือ การที่ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่รักที่มีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยากระทำหรือส่อเจตนาที่จะกระทำต่อร่างกาย จิตใจ เพื่อให้ทำตามความต้องการของสามีโดยไม่ได้คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของผู้หญิง ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะมีรูปแบบ และ ระดับความรุนแรงที่แตกต่างไปเป็นผลให้ผู้หญิงได้รับความเจ็บปวดหรือได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยไปจนถึงอันตรายถึงชีวิต

รูปแบบของการกระทำรุนแรงต่อสตรีสมรส

ผู้หญิงที่ถูกสามีกระทำรุนแรงนั้นจะมีรูปแบบของความรุนแรงหลายลักษณะที่แตกต่างกัน ดังที่ วัดถก ดังคณารักษ์ (2544) ได้ประมวลถึงรูปแบบความรุนแรงที่สตรีสมรสได้รับไว้ 9 ประการดังนี้ คือ

1. ถูกสามีทำร้ายทางร่างกาย มีตั้งแต่ตบตีด้วยมือ เท้า จนถึงใช้สิ่งของใกล้ตัวเข้าทำร้าย
2. ถูกสามีกักขังหน่วงเหนี่ยว ที่ปรากฏขึ้นมีตั้งแต่จับขังไว้ในห้อง จับมัดไว้
3. ถูกสามีทอดทิ้งให้รับผิดชอบครอบครัวคนเดียว โดยตนเองนั้นทิ้งไปอยู่ที่อื่นไปอยู่กับคนอื่นโดยไม่รับผิดชอบ
4. ถูกสามีบังคับให้ทำในสิ่งที่ผิด มีตั้งแต่ ให้ส่งยาเสพติด ให้ออกขอทาน ให้เร่ขาย

ตัวหาเงินเลี้ยงดูสามีและลูก

5. ถูกสามีให้รับผิดชอบและรับเคราะห์แทน รูปธรรมที่ปรากฏก็คือ มีภรรยาจำนวนมากยอมติดคุกแทนสามีที่ขายยาเสพติด

6. ถูกสามีขับไล่ไสส่ง เพราะสิ้นไร้ไม้ตอกจนไม่รู้จะไปพึ่งใครหรือไม่รู้จะไปทำอะไรจึงต้องก้มหน้าคทนตลอดเวลาแม้ถูกสามีขับไล่

7. ถูกสามีประจานหรือข่มขู่ มีตั้งแต่บังคับให้เดินแก้ผ้าไปตามถนน จนถึงแอบถ่ายภาพไปเปลี่ยนของภรรยาไว้ข่มขู่ไม่ให้หนีไปไหน

8. ถูกสามีบังคับให้หลบนอนด้วย ทั้งที่อยู่ในช่วงมีประจำเดือนหรือไม่อยู่ในภาวะมีอารมณ์ทางเพศหรือ เจ็บป่วย

9. ถูกสามีข่มขู่หรือบังคับเอาเงินทอง เกิดกับสามีที่ไม่มีงานทำ คิดการพนัน ติดยาเสพติด ติดสุรายาเมา

ส่วน เบคเคอร์ (Baker, 1979) ได้แบ่งรูปแบบของความรุนแรงต่อสตรีสมรส ออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้คือ

1. ความรุนแรงทางร่างกาย เป็นการกระทำความรุนแรงที่เห็นชัดเจนที่สุดทำให้ร่างกายบาดเจ็บตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อยทั้งที่มีร่องรอย และ ไม่มีร่องรอย ไปจนถึงการบาดเจ็บสาหัสถึงชีวิต เช่น การผลัก การหยิก การตบตี ขว้างปาสิ่งของใส่ การบีบคอ การใช้อาวุธ เป็นต้น

2. ความรุนแรงทางจิตใจ เป็นรูปแบบการคุกคามทางอารมณ์เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บใจปวดร้าว กระแทกกระเทือนใจ หวาดระแวง กังวลไม่สบายใจ รู้สึกว่าตนเป็นต้นเหตุเป็นผู้ผิด และ ความกดดันทางอารมณ์อื่นๆ เช่น การพุดจาถูก ตะคอก ประณามว่าชั่วช้า ขู่จะทำร้าย และ การกระทำ เช่น การแสดงท่าทีเฉยเมย โกรธ ไม่พอใจ เป็นการกระทำความรุนแรงที่มีผลโดยตรงต่อจิตใจ การกระทำเหล่านี้ย้าให้เห็นถึงการมีอำนาจเหนือกว่า

3. ความรุนแรงทางเพศ เป็นการใช้กำลังในการทำกิจกรรมทางเพศ หรือ ทำให้เกิดความเจ็บปวดจนเกิดบาดแผลระหว่างมีเพศสัมพันธ์ การข่มขู่ บีบบังคับ หรือ หลอกลวงให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่สมัครใจหรือไม่ยินยอม การให้แสดงพฤติกรรมทางเพศต่อสาธารณชนทำให้เกิดความอับอาย

จะเห็นว่าลักษณะของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบจะมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันไปซึ่งมีตั้งแต่ความรุนแรงในระดับเล็กน้อยไปจนถึงรูปแบบที่มีความรุนแรงในระดับมากในการพิจารณาระดับของความรุนแรงมีดังนี้

ระดับความรุนแรงของการกระทำความรุนแรงต่อสตรี

การพิจารณาว่าพฤติกรรมใดที่จัดว่าเป็นความรุนแรงระดับใดได้มีผู้จำแนกไว้

คือ สเตราส์ และ คณะ (Straus, et al., 1980, pp. 39-41) โดยได้แบ่งระดับความรุนแรงไว้ 2 ระดับ คือ

1. การกระทำรุนแรงระดับน้อย (minor violence) ได้แก่ การขว้างปาหรือการผลักสิ่งของใส่คู่สมรส การผลักหรือกระชาก และ การตบ
2. การกระทำรุนแรงระดับมาก (severe violence) ได้แก่ การเตะ การต่อย การกัด คู่สมรส การทุบตีหรือพยายามทุบตีด้วยอาวุธ การเขียนหรือหวดด้วยอาวุธ การข่มขู่ด้วยมีดหรือปืน และการทำร้ายด้วยมีด หรือ ปืน

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่จำแนกระดับความรุนแรงไว้อีกคือ เบคเคอร์ (Baker, 1979) โดยแบ่งระดับความรุนแรงไว้ในส่วนของการกระทำรุนแรงทางร่างกายโดยเห็นว่าเป็นการกระทำรุนแรงที่เห็นชัดเจนที่สุด 3 ระดับคือ

1. ระดับต่ำที่สุด (beginning level) ได้แก่ การถ่มน้ำลาย การผลัก จับกระแทก ควบคุม กักตัว
 2. ระดับปานกลาง (moderate level) ได้แก่ การหยิกข่วน กัด ตบหน้า กระชากผม ขว้างปาของใส่กัน
 3. ระดับรุนแรง (severe level) ได้แก่ การบีบคอ การทุบตีด้วยไม้หรืออาวุธต่าง ๆ
- ส่วน บาห์ร์ (Bahr, 1989, pp. 307-333) ก็ได้กล่าวถึงการจำแนกระดับความรุนแรงไว้ 3 ระดับ เช่นกัน คือ

1. การกระทำรุนแรงระดับน้อย (minor violence) ได้แก่ การขว้างปาสิ่งของใส่คู่สมรส การผลักหรือกระชาก และการตบ
2. การกระทำรุนแรงระดับรุนแรงมาก (severe violence) ประกอบด้วย การเตะ กัด หรือต่อยคู่สมรส การทุบตีหรือพยายามทุบตีด้วยอาวุธ การเขียนหรือตีด้วยอาวุธ การข่มขู่ด้วยอาวุธและการทำร้ายด้วยอาวุธ
3. การกระทำรุนแรงระดับมากที่สุด (super violence) ประกอบด้วย การกระทำดังกล่าวหลายๆอย่างรวมกัน

จากการศึกษาจะเห็นว่าการจำแนกระดับความรุนแรงมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้ความรุนแรงของสามี และ ความแตกต่างทางด้านสังคมวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีผลต่อบรรทัดฐาน และ ค่านิยมค่านิยมพื้นฐานของกลุ่มสังคมในเรื่องของความรุนแรง (Gelles & Straus, 1979, p. 566) ซึ่งมีส่วนทำให้การจำแนกระดับความรุนแรงดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ปัจจุบันการจำแนกส่วนใหญ่เป็นการจำแนกระดับความรุนแรงทางด้านร่างกายมากกว่าทางด้านจิตใจเนื่องจากมีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนการ

ศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะวัดระดับของความรุนแรงตามแนวทฤษฎีโดยขาดการปรับตามการรับรู้ที่แท้จริงของผู้ถูกระทำซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องของค่านิยม ทักษะคติทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงให้สตรีที่สมรสเป็นผู้แบ่งระดับของพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีตามการรับรู้ของตนเองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และ เพศ โดยแบ่งระดับความรุนแรงตามการรับรู้ของสตรีที่สมรสออกเป็น 2 ระดับตามการจำแนกของ สเตราส์ และคณะ (Straus, et al., 1980, pp. 39-41) คือ การกระทำรุนแรงระดับน้อย และการกระทำรุนแรงระดับมาก เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นในเรื่องระดับของความรุนแรงตามค่านิยม และ ทักษะคติของสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากเรื่องระดับความรุนแรงที่กล่าวไปแล้ว เรื่องของปัจจัยการเกิดความรุนแรงก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับ ลักษณะทางสังคม และ วัฒนธรรม ความแตกต่างทางด้านสังคมวัฒนธรรมมีผลต่อการเกิดความรุนแรงในสตรีที่สมรส การศึกษาในมุมมองที่หลากหลายจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในคู่สมรส

ความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาได้สะท้อนถึงความซับซ้อนของสังคม วัฒนธรรม และ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในเรื่องที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ ฟิลลิปส์ (Phillips, 2000) กล่าวว่า สถานการณ์หนึ่ง ๆ จะมีถึงแวดล้อมและปัจจัยอีกหลายประการที่รวมกันอยู่ และ จากการศึกษาทฤษฎีทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องของความรุนแรงในคู่สมรส ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ เชื้อชาติและ สีผิว พบว่าการใช้ทฤษฎีทางสังคมวัฒนธรรมเพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอาจไม่เพียงพอในการที่จะอธิบายปัจจัยเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในคู่สมรสได้ เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Barnes, 1999) การศึกษาในแต่ละทฤษฎีจะมีทั้งจุดอ่อน และจุดแข็ง (Campbell & Humphreys, 1993) การศึกษาส่วนใหญ่ที่พบจึงมักมีความสอดคล้องกับหลายทฤษฎี ซึ่งไฮส (Heise, 1998) ได้เสนอการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจปัจจัยที่เป็นปัญหาการใช้ความรุนแรงในมุมมองที่กว้างขึ้นโดยใช้มุมมองของระบบนิเวศน์วิทยา (ecological view) ที่แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้ คือ

1. การมองในระดับบุคคล (at the individual level) การศึกษาที่ระดับตัวผู้กระทำ โดยมองในสิ่งที่แสดงถึงการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ประสพการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก มองพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิเสธ การละทิ้ง การใช้แอลกอฮอล์ ปัญหาความเครียดจากหน้าที่ การงานในชีวิตประจำวัน รวมถึงการขาดทักษะชีวิตในการระงับความโกรธ ความขัดแย้ง เป็นต้น มีการศึกษาสนับสนุนว่าบุคคลที่มีภูมิหลังเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านความรุนแรงคือ เป็นผู้ที่เคยใช้หรือเคยได้รับความรุนแรงมาก่อนในวัยเด็ก หรือ เป็นผู้

เดิบโตมาในครอบครัวที่เคยมีปัญหาความรุนแรง จะเห็นว่าการทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นพฤติกรรมปกติธรรมดา และ ยอมรับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีผลทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความรุนแรงมากขึ้น (Gelles & Straus, 1979, p. 565)

2. การมองในระดับครอบครัว และความสัมพันธ์ (at the level of the family and relationship) การศึกษาวัฒนธรรมค่านิยมในครอบครัว เรื่องการให้ผู้ชายสามารถควบคุม และ ตัดสินใจในครอบครัว โดยเฉพาะการครอบครองทรัพย์สิน และ อำนาจในการจัดการเรื่องในครอบครัวทุกด้าน นอกจากนี้ ความขัดแย้งในชีวิตสมรสเป็นสิ่งที่บ่งถึงการทารุณกรรมได้ คาร์เดน (Carden, 1994) กล่าวว่า ผู้ที่กระทำความรุนแรงกับบุคคลอื่นได้เพราะเขามีความสามารถ ผู้กระทำความรุนแรงจะคงกระทำความรุนแรง เมื่อพิจารณาถึงขอบเขต, สถานะการเงิน, สถานะทางสังคมที่อนุญาตให้กระทำความรุนแรงได้ แม้ว่าการกระทำความรุนแรงอาจจะทำให้เสียสถานะทางสังคมในส่วนใหญ่ เช่น การผิดกฎหมาย แต่ในส่วนวัฒนธรรมย่อยแล้วความก้าวร้าวหรือพฤติกรรมรุนแรงจะเป็นข้อพิสูจน์ “ การเป็นลูกผู้ชายที่แท้จริง ” เป็นสิ่งที่สนับสนุนพฤติกรรมใช้ความรุนแรง (Gelles & Cornell, 1985 cited in James & Gilliland, 2001, p. 287) อุมพร ตรังคสมบัติ (2543) กล่าวว่า ครอบครัวที่ใช้ความรุนแรงจะไม่มีคุณสมบัติในเรื่องการใช้ อำนาจ โดยผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นชายมักจะถดถอยความรู้สึกรำอายของตน นอกจากนี้ การขาดความรู้ในการเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ ขาดการแบ่งภาระงานบ้าน ขาดทักษะการสื่อสารที่ดีระหว่างบุคคลก็เป็นสิ่งที่เป็ปัจจัยเสริมให้เกิดความรุนแรงได้ (สมพร เจริญชัยสร, 2544, หน้า 11)

3. การมองในระดับชุมชน (at the community level) ศึกษาการขาดแหล่งสนับสนุนทางสังคม การขาดการติดต่อจากเพื่อน การไม่มีอาชีพ การมีสถานภาพ และ สถานะทางเศรษฐกิจต่ำของผู้หญิง จำนวนแหล่งอบายมุข ยาเสพติด สื่อลามกและสื่อรุนแรงอื่นๆเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคม หากบุคคลไม่ได้อยู่ในชุมชนที่ยอมรับพฤติกรรมความรุนแรง ชุมชนมีปัจจัยป้องกันความรุนแรงให้กับผู้หญิง มีการรวมกลุ่มของผู้หญิง และ ให้สิทธิที่มากขึ้น ก็จะสามารถระงับยับยั้ง และ ช่วยชะลอสถานการณ์ความรุนแรงลงได้ (กฤตยา อาชวนิจกุล และ คณะ, 2544)

4. การมองในระดับสังคม (at the societal level) ศึกษาถึงสังคมวัฒนธรรมโดยรวมที่มองการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นเรื่องปกติ และยอมรับการลงโทษทางร่างกายแก่ผู้หญิงและเด็ก ถือเป็นการสร้างระบบที่ให้ผู้ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ซึ่งระบบนี้มีผลต่อความคิดและการพัฒนาผู้หญิงที่แม้แต่ผู้หญิงเองก็ยังเชื่อว่าตนเองควรจะต้องยอมอยู่ในฐานะที่ด้อยเช่นนั้น (พรพิไล

ธมฺมรักษสํว, 2539)

การให้ผู้ชายมีบทบาทในการบังคับชี้ขาด การให้เกียรติ และอำนาจการปกครองแก่ผู้ชายเป็นการใช้ระบบความคิดแบบเน้นอำนาจของผู้ชาย การกำหนดบทบาทชายหญิงในเรื่องความเป็นผู้นำ ผู้ตัดสินใจ ผู้สืบทอดทางครอบครัว ความคาดหวังทางเพศ แนวคิดที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี ถูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ สังคมที่มีแนวโน้มประณามผู้หญิงว่าเป็นผู้สร้างเงื่อนไขความรุนแรง และเป็นฝ่ายผิด (สมพร เจริญชัยศรี, 2544, หน้า 11) เป็นการเสริมกำลังทางวัฒนธรรม (cultural reinforcement) ที่มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติของสังคมสนับสนุนการใช้ความรุนแรงในการป้องกันการรุกรานที่ขยายมาถึงครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยพื้นฐานในการควบคุมสมาชิกโดยตรงเพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางสังคมของรัฐ รวมถึงการแสดงศิลปะอนาจารเกี่ยวกับผู้หญิง การขาดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องความรุนแรง ไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองชัดเจน การขาดการควบคุมสื่อ และงบประมาณ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงขึ้นในครอบครัว

เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นในครอบครัว โดยส่วนใหญ่ความรุนแรงจะมีลักษณะที่เป็นวงจรต่อเนื่องและมักจะเกิดขึ้นซ้ำๆเนื่องจากปัจจัยหรือต้นเหตุของปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

วงจรของการกระทำรุนแรงในครอบครัว

วอล์กเกอร์ (Walker, 1979, 1984 cited Cambell & Fishwick, 1993) ได้กล่าวถึงทฤษฎีวงจรของความรุนแรงว่ามี 3 ระยะดังนี้คือ

ระยะที่ 1 ระยะที่เริ่มเกิดความตึงเครียด(the tension-building phase) เป็นระยะที่เริ่มมีความขัดแย้งกันเล็กน้อยหรือมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันมีการใช้คำพูดที่รุนแรง ในระยะนี้ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายยอมและอดทน พยายามหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ขัดแย้งกับสามี รู้สึกไร้อำนาจและกลัวว่าเหตุการณ์จะเลวร้ายมากขึ้น ส่วนผู้ชายจะเกิดความขุ่นเคืองใจเมื่อภรรยาพยายามหลบเลี่ยงทำให้ความโกรธเพิ่มขึ้น ระยะนี้อาจใช้เวลาเป็นสัปดาห์จนถึงหลายปีกว่าจะเข้าสู่ระยะต่อไป

ระยะที่ 2 ระยะที่มีความตึงเครียดมากจนกระทั่งระเบิดเป็นความรุนแรง (the acute battering incident) ทั้งทางร่างกาย วาจา และทางเพศสัมพันธ์ บ่อยครั้งที่การใช้ความรุนแรงจะถูกกระตุ้นโดยเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้อง ช่วงนี้จะใช้เวลาประมาณ 2-24 ชั่วโมง ระยะนี้ผู้หญิงจะได้รับบาดเจ็บมีอาการช็อกและไม่เชื่อกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้หญิงจะไม่ขอความช่วยเหลือในครั้งแรก รู้สึกกลัวและไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ไว้ได้

ระยะที่ 3 ระยะหลังเหตุการณ์ถูกทำร้าย (the aftermath) เป็นระยะที่คู่สามีภรรยา รู้สึกผ่อนคลายจากเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น ระยะนี้ผู้ชายจะรู้สึกสำนึกผิดในการใช้ความรุนแรง ผู้ชาย

จะแสดงความรักกับภรรยาและสัญญาว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์ขึ้นอีก ส่วนผู้หญิงมักจะให้อภัยโดยคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติของผู้ชายซึ่งเขาจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ จากการศึกษานี้ของโรนซาวิลล์ (Rounsaville, 1987) พบว่าการกระทำรุนแรงระหว่างคู่สมรสที่เกิดขึ้นนั้น จะตามมาด้วยการขอคืนดี และกลับสู่ความรักอันหวานชื่นอีกครั้ง ซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทะเลาะหรือพยายามบิดเบือนปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นความผิดปกติของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส การให้อภัยของผู้หญิงนี้เองที่จะก่อให้เกิดการทำร้ายในครั้งต่อไป โดยความรุนแรงจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ เป็นปี ส่วนใหญ่ความรุนแรงจะเกิดขึ้นตั้งแต่แต่งงานใหม่และมีผู้หญิงจำนวนมากที่คงอยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวถึง 6-7 ปี โดยเฉพาะ ครอบครัวที่มีบุตรเล็ก (Reeder et al, 1997, p. 892)

นอกจากนี้ บาร์เน็ตต์ และคณะ (Barnett et al, 1980 cited in James & Gilliland, 2001) ก็ได้กล่าวถึงทฤษฎีวงจรความรุนแรงไว้เช่นกัน ดังนี้คือ

ระยะที่ 1 เปรียบได้กับความสงบซึ่งความสัมพันธ์จะมีลักษณะการเสียบสงบหรือเป็นระยะของความสงบที่อาจจะตามด้วยเหตุการณ์รุนแรงได้ง่าย

ระยะที่ 2 ความกดดันที่เกิดขึ้นเกิดจากความเครียดที่เปลี่ยนแปลงไปและมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์คู่สมรสไม่สามารถลดความกดดันหรือสถานการณ์ที่เพิ่มความตึงเครียดได้

ระยะที่ 3 เหตุการณ์ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นเริ่มจากการมีคำพูดที่รุนแรงไปสู่การทำร้ายร่างกายที่รุนแรงในระยะนี้การสื่อสารจะทำให้สถานการณ์ไม่สามารถควบคุมได้เกิดการแตกหัก

ระยะที่ 4 ภารกิจในด้านสัมพันธ์ภาพ เป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับภาวะวิกฤตซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันดังนี้ คือ

แบบ A : ผู้กระทำรุนแรงจะรู้สึกผิดและขอโทษ หรือผู้ถูกทารุณกรรมเป็นผู้ขอโทษ แล้วเหตุการณ์จะเข้าสู่สภาพเดิม

แบบ B : ผู้กระทำรุนแรงไม่รู้สึกละอาย และรู้สึกว่าไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้สำเร็จ ถ้าผู้ถูกทารุณกรรมยอมและปล่อยให้ผู้ทารุณกรรมควบคุมเหตุการณ์จะกลับเข้าสู่สภาพเดิม

แบบ C : ผู้ถูกกระทำรุนแรงมีรูปแบบในการกระทำใหม่ซึ่งมี 2 รูปแบบคือ ผู้กระทำรุนแรงจะต่อรองสถานการณ์และให้มีการเจรจาตกลงกันได้กับผู้ถูกกระทำรุนแรงเหตุการณ์ก็จะกลับเข้าสู่สภาพเดิมกับผู้กระทำรุนแรงปฏิเสธการกระทำในรูปแบบใหม่ สถานการณ์ที่เป็นภาวะวิกฤตก็ยังคงดำเนินต่อไป

ในภาวะที่ 3 นี้ ถ้าสตรีสมรสผู้ถูกกระทำรุนแรงรู้สึกว่าการให้อภัยของเธอจะเป็นวิธีที่จะ

ทำให้สามียเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การให้อภัยนี้จะก่อให้เกิด การทำร้ายในครั้งต่อไป และ วงจรของการกระทำรุนแรงครั้งต่อไปก็จะเริ่มโดยเพิ่มความถี่ ระดับความรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ ระดับของการกระทำรุนแรงและการปรองดองคืนดีที่ตามมาเป็นส่วนสนับสนุนให้ความรุนแรงเกิดขึ้น ซ้ำแล้วซ้ำอีกและทำให้ผู้หญิงยังคงอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรง

จะเห็นว่าวงจรของความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่อง ความซับซ้อนของปัญหาที่ส่งผลให้วงจรความรุนแรงดำเนินต่อไปส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของสังคม และวัฒนธรรมภายในครอบครัวที่มีการเรียนรู้และขัดเกลาทางสังคมเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการรับรู้และยอมรับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี ซึ่งจะมีผลทำให้ระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นและดำเนินต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของสตรีต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี

ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมจะมีผลต่อมีผลต่อการรับรู้ของบุคคลที่อยู่ในสังคม รวมถึง การรับรู้ของสตรีสมรสที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีด้วย โดยสตรีสมรสแต่ละคน จะมีการรับรู้ที่แตกต่างกันไป

ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้

กิลเมอร์ และเฮลเลอร์ (Gillmer & Haller, 1970) ให้ความหมาย การรับรู้ว่าเป็น กระบวนการที่บุคคลตระหนักต่อเหตุการณ์อย่างเหมาะสม โดยเพิ่มการให้ความหมายต่อความรู้สึก

สุริย์ กาญจนวงศ์ (2542, หน้า 11) กล่าวเกี่ยวกับ การรับรู้ว่าหมายถึง ความพยายามของสมองที่จะอธิบายวัตถุหรือเหตุการณ์ในโลก โดยมีพื้นฐานจากข้อมูลที่รับสัมผัสและความรู้ ซึ่งความรู้ในที่นี้หมายรวมถึงประสบการณ์ที่มีมาก่อน (past experiences) การรับรู้จะเกิดขึ้น หลังจากการรับสัมผัสและการแปลความหมายเป็นสิ่งสำคัญของการรับรู้

จำเนียร ช่างโชติ (2532, หน้า 3) ได้กล่าวถึงในลักษณะที่คล้ายกันว่า การรับรู้ คือ การสัมผัสที่มีความหมาย (sensation) เป็นการแปลหรือตีความสัมผัสที่ได้รับออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายหรือที่รู้จักเข้าใจ ซึ่งในการแปลหรือตีความ จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมหรือความเจตจำนงที่เคยมีแต่หนหลัง

กันยา สุวรรณแสง (2540, หน้า 127) กล่าวว่า การรับรู้ หรือสัญชาตญาณ หมายถึง การใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมายสิ่งเร้า ที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้วเกิดความรู้สึกตระหนักความหมายว่าเป็นอะไร ซึ่ง รังริ นพเกตุ (2542, หน้า 157) ได้กล่าวว่าเพิ่มว่าการตีความสิ่งที่เรารู้สึกนอกจากประสบการณ์แล้วต้องอาศัยอารมณ์และปัจจัยทางจิตวิทยาอื่น ๆ ร่วมด้วยเช่นการเรียนรู้แรงจูงใจ

ประสบการณ์แล้วต้องอาศัยอารมณ์และปัจจัยทางจิตวิทยาอื่น ๆ ร่วมด้วยเช่นการเรียนรู้แรงงูใจ เจตคติเป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การรับรู้ คือ ความรู้สึก การให้ความหมาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์จากการเรียนรู้ อารมณ์ เจตคติ และ แรงงูใจ การรับรู้จะเป็นขบวนการแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้า และ การตอบสนองสิ่งเร้า ที่จะนำไปสู่การ แสดงพฤติกรรม

กระบวนการรับรู้

การรับรู้ เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่บุคคลใส่ใจโดยไม่หยุดนิ่งมีความ สัมพันธ์ต่อเนื่องกับเวลา และ เหตุการณ์ต่างๆที่แวดล้อม กระบวนการรับรู้ของบุคคลประกอบ ด้วย 3 ขั้นตอนคือ

1. การเลือกรับรู้สิ่งเร้า โดยบุคคลมักจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่ต้องการมากกว่าสิ่งเร้าที่ไม่ ต้องการ และ เลือกรับรู้สิ่งเร้าที่มีลักษณะบางประการที่สนองธรรมชาติการรับรู้ เช่น สิ่งเร้าที่ เกิดซ้ำ เป็นสิ่งเร้าที่แปลกใหม่ เป็นต้น

2. การจัดระบบ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งเร้าอย่างเป็นแบบแผน คือ จะรับรู้ เป็นส่วนร่วมเนื่องมาจากประสบการณ์

3. การแปลความ บุคคลจะแปลความหมายจากสิ่งเร้าโดยอาศัยปัจจัยเหล่านี้คือ

3.1 สถิติปัญญา บุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดมากกว่าจะแปลความหมายหรือรับรู้ได้ ดีกว่า

3.2 การสังเกตพิจารณา บุคคลที่ช่างสังเกต ช่างคิด มักรับรู้ได้กว้างและแม่นยำ

3.3 คุณภาพจิตใจ คือสภาพการณ์ในขณะรับรู้ของบุคคล หากอารมณ์ไม่ดี วิตก กังวล การแปลความหมายก็จะไม่ดี

3.4 ความตั้งใจที่จะรับรู้ บุคคลที่มีความตั้งใจอย่างจริงจังแปลความหมายได้อย่าง ถูกต้องและแม่นยำมากกว่า

เมื่อผ่านกระบวนการรับรู้แล้วบุคคลก็จะแสดงออกตามคุณค่า ที่ตนตัดสินใจ ผลจากการ แสดงออกจะเป็นข้อมูลป้อนกลับสู่กระบวนการรับรู้อีกครั้งด้วยเหตุนี้ การรับรู้ของแต่ละบุคคล จึงเป็นการแสดงออกถึงความตระหนักในเรื่องต่างๆ ซึ่งสามารถวัดได้จากการที่บุคคลเลือกลักษณะ ที่ตนคิดว่าจริงหรือสอดคล้องกับสิ่งที่ถูกรับรู้ตามความคิดของบุคคลในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ กระบวน การรับรู้จะคาบเกี่ยวกันระหว่างความเข้าใจ การคิด การรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม (กันยา สุวรรณแสง , 2540, หน้า 128- 129)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

1. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ปัญหาทางสังคม

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญหาสังคมนี้ได้พัฒนาขึ้นโดยนักจิตวิทยาชื่อ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ตามทฤษฎีเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นตามธรรมชาติ โดยกระบวนการเกิดพฤติกรรมจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับ การเรียนรู้ ประสบการณ์ และ ปัจจัยทางด้านสรีรวิทยา รูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏจะเกิดจากการผสมผสานรูปแบบจากหลากหลายสถานการณ์ที่แตกต่างกันบุคคลจะมีการสังเกตผลจากการกระทำต่าง ๆ ที่ผ่านมานำผลที่ได้มาเป็นข้อมูล เพื่อพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคตซึ่งก็คือ การเรียนรู้ (Bandura, 1977, pp. 16-27) โดยวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของบุคคลแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบดังนี้

1. การเรียนรู้จากผลของการกระทำ (learning by response consequences) เป็นการเรียนรู้ผลของการกระทำทั้งทางบวกและทางลบจากประสบการณ์ตรง โดยบุคคลจะสามารถรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำได้ ซึ่งผลของการกระทำจะทำหน้าที่ 3 ประการด้วยกัน

1.1 ทำหน้าที่ให้ข้อมูล (informative function) โดยบุคคลจะสังเกตผลที่ได้จากการกระทำเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดพฤติกรรมในอนาคต

1.2 ทำหน้าที่จูงใจ (motivation function) คือ ความเชื่อในการคาดหวังผลของการกระทำนั้นๆ ของบุคคล โดยผลของการกระทำใดเป็นที่พึงปรารถนา ก็จะจูงใจให้เกิดการกระทำนั้นมาก

1.3 ทำหน้าที่เสริมแรง (reinforcing function) คือ การกระทำใดก็ตามที่ได้รับการเสริมแรง การกระทำนั้นก็มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นอีก ซึ่งเป็นการเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมเดิมมากกว่าเป็นการสร้างพฤติกรรมใหม่

2. การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (learning through modeling) แบนดูรา มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกระบวนการเลียนแบบหรือการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (modeling) เนื่องจากการเรียนรู้จากผลของการกระทำ จำเป็นต้องใช้โอกาสและเวลาในการเกิดประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ในการลองผิดลองถูกยังอาจเกิดอันตรายได้ในบางพฤติกรรม ดังนั้นบุคคลจึงอาศัยกระบวนการเลียนแบบในการเรียนรู้พฤติกรรมได้โดยไม่เคยมีประสบการณ์นั้นมาก่อนการเลียนแบบเป็นวิธีที่ตัวแบบสามารถถ่ายทอดได้ทั้งความคิดและการแสดงออกพร้อมกัน

โดยตัวแบบ (modeling) แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (live model) กับตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (symbolic model) เสนอผ่านสื่อต่างๆเช่นวิทยุ โทรทัศน์หรือหนังสือ เป็นต้น ในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบนี้จะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. กระบวนการตั้งใจ (attention processes)
2. กระบวนการเก็บจำ (retention processes)
3. กระบวนการกระทำทางกาย (motor reproduction processes)
4. กระบวนการจูงใจ (motivational processes)

นอกจากนี้ แบนดูรา ยังได้กล่าวเกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อผู้สังเกตไว้ดังนี้ (Bandura, 1977, pp. 40-50)

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นหรือได้ยืนพฤติกรรมต่าง ๆ ผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบของพฤติกรรมแล้วนำมาถ่ายทอดเป็นพฤติกรรมใหม่ในกรณีที่ผู้สังเกตยังไม่เคยมีพฤติกรรมดังกล่าวมาก่อน

2. การสร้างกฎเกณฑ์ เมื่อผู้สังเกตเห็นพฤติกรรมของตัวแบบจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถสร้างกฎเกณฑ์ หรือหลักการต่างๆขึ้นมาใหม่ได้

3. การสอนพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ เมื่อผู้สังเกตเห็นพฤติกรรมของตัวแบบผู้สังเกตจะนำมารวมกับประสบการณ์เดิมของตนเพื่อพัฒนาเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ดียิ่งขึ้น กรณีนี้ตัวแบบจะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจในการพัฒนาพฤติกรรม

4. การยับยั้งการเกิดของพฤติกรรม เมื่อผู้สังเกตได้เห็นว่าตัวแบบถูกลงโทษเมื่อกระทำพฤติกรรมใด ผู้สังเกตจะมีแนวโน้มที่ไม่กระทำพฤติกรรมนั้น ในทางกลับกันถ้าผู้สังเกตเห็นว่าเมื่อกระทำแล้วไม่มีผลของการกระทำใด ๆ ตามมาผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบ

5. การส่งเสริมการเกิดพฤติกรรม เมื่อผู้สังเกตได้เห็นว่าตัวแบบกระทำพฤติกรรมใด ๆ แล้วได้รับแรงเสริมผู้สังเกตจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมแบบนั้นมา

6. ด้านอารมณ์ ตัวแบบจะมีอิทธิพลต่ออารมณ์ของผู้สังเกต โดยจะกระตุ้นให้เกิดแนวคิดและความรู้สึกคล้ายตาม

7. การเผยแพร่ความคิดและการกระทำ ตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตและบุคคลในสังคมโดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของผู้สังเกตและมีการถ่ายทอดพฤติกรรมต่อไปยังสังคมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง

แบนดูรา (Bandura, 1977) กล่าวว่า การเรียนรู้ นอกจากเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกแล้วยังเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในที่ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกด้วย และ เชื่อว่า

พฤติกรรมของบุคคล มิได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความคาดหวังการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เป้าหมายและความตั้งใจเป็นต้น ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม และ การทำหน้าที่ของจิตใจจะมีความสัมพันธ์เป็นลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันระหว่างตัวบุคคลกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้องค์ประกอบต่างๆ จะได้รับการกระตุ้นและพัฒนาในลักษณะของกระบวนการ 2 ทาง (reciprocal determinism) ซึ่งหมายความว่า พฤติกรรม ความคิด ค่านิยมของบุคคลหนึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ โครงสร้างทางสังคม และ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งบังคับบทบาทของบุคคลในสังคม แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมจึงสามารถอธิบายกระบวนการจัดเกลาทางสังคมซึ่งกันและกันได้ (reciprocal-socialization Process) ระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในลักษณะที่เป็นทั้งระหว่างรุ่นและระหว่างคนในรุ่นเดียวกัน (Steinmetz, 1977; Reeder et al, 1997)

ส่วนการเกิดพฤติกรรมในอนาคตของบุคคล แบนดูรา (Bandura, 1977) ได้กล่าวว่าเป็นเรื่องของ การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา (Cognitive control) บุคคลจะสามารถกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเองได้ เพื่อผลของการกระทำที่เขาต้องการในเวลาต่อมา การควบคุมหรือกำกับพฤติกรรมในตัวของบุคคลนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข คือการที่บุคคลมีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมแบบใดแบบหนึ่งจะนำมาซึ่งผลของการกระทำเช่นนั้น ย่อมทำให้บุคคลมีความเชื่อในผลที่เกิดขึ้นและจะมีผลในการควบคุมพฤติกรรมในเรื่องนั้นได้ในเวลาต่อมา
2. ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลและผลที่เกิดขึ้น คือ การที่บุคคลมีความคาดหวังต่อตนเองว่าจะมีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้หรือไม่ ความคาดหวังความสามารถของบุคคลเป็นลักษณะที่แสดงถึงความมั่นใจในความสามารถที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ในสถานการณ์หนึ่งๆ ถ้าบุคคลมีความมั่นใจและเชื่อว่าตนมีความสามารถในการกระทำกิจกรรมนั้นได้ บุคคลก็จะเกิดความเพียรพยายามในการกระทำกิจกรรมนั้นมากขึ้น ตรงกันข้ามหากบุคคลมีความเชื่อว่าตนเองไม่มีความสามารถที่จะทำกิจกรรมให้สำเร็จได้ บุคคลก็จะเกิดความกลัวและหลีกเลี่ยงที่จะทำกิจกรรมนั้น ส่วนความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นคือ การที่บุคคลคิดว่าพฤติกรรมนั้นๆ จะนำมาซึ่งผลที่คาดคิดไว้หรือไม่ โดยความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงและส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ ในการกระทำพฤติกรรมใดๆ ส่วนใหญ่จึงอยู่ภายใต้การควบคุมความคาดหวัง
3. สิ่งจูงใจ คือ ความเชื่อและความคาดหวังต่อผลของการกระทำที่เป็นทางบวก

โดยบุคคลเชื่อว่าการกระทำใดที่ให้ผลของการกระทำในทางบวกจะเป็นสิ่งบุคคลปรารถนา

เมื่อพิจารณาในเรื่องของการใช้ความรุนแรงทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเรื่องของความรุนแรงในครอบครัวได้ดังนี้คือ ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมที่มีภาระกิจสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องต่างๆ ให้กับสมาชิกรวมถึงเรื่องของความรุนแรง ความรุนแรงจะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้สภาพการณ์ของบุคคล เมื่อมีสิ่งกระตุ้นบุคคลจะรับรู้และตอบสนองในลักษณะของความรุนแรงก็ต่อเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วเห็นว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่เหมาะสมและจะนำมาซึ่งผลของการกระทำที่คาดหวังไว้ ครอบครัวจะเป็นตัวแบบให้สมาชิกได้เรียนรู้และนำเอาประสบการณ์ในครอบครัวมาปรับใช้กับชีวิตในภายหลัง การได้รับรางวัลหรือการลงโทษที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ความรุนแรงได้ (Gelles & Straus, 1979, p. 513) บุคคลสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ความรุนแรงได้ 2 ทางคือจากการพบเห็นเหตุการณ์หรือรับรู้เรื่องราวและการเป็นบุคคลที่ถูกกระทำโดยในวัยเด็กจะเรียนรู้ที่จะแสดงการยอมรับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคู่รักที่จะมีการตอบสนองด้วยความรุนแรงเมื่อรู้สึกโกรธ ตัณสน หรือ เครียด เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมจากพ่อแม่ และบุคคลในสังคม การที่สังคมให้อำนาจผู้ชายเป็นใหญ่และยอมรับพฤติกรรมของความรุนแรงในครอบครัวมีผลทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และยอมรับพฤติกรรมนั้นว่าความรุนแรงเป็นสิ่งปกติในครอบครัว (Reeder et al, 1997) จากการศึกษาที่สอดคล้องในทฤษฎีนี้พบว่าประวัติความรุนแรงในครอบครัวเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดแบบแผนการเรียนรู้และถ่ายทอดรูปแบบของความรุนแรง และสามารถทำนายการยอมรับปฏิสัมพันธ์ที่เป็นความรุนแรงระหว่างคู่รัก โดยปฏิสัมพันธ์จะเป็นเรื่องของความคาดหวังทางวัฒนธรรม ระหว่างคู่รักและครอบครัว บทบาททางเพศ ประสบการณ์ในชีวิต (Champion, 1999) จากการศึกษาของ ไพโรจน์ ปัญจประทัพบ (2539) พบว่าผู้ต้องหาคดีข่มขืนผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับการเลียนแบบของบิดาหรือเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

ในเรื่องการรับรู้ของสตรีสมรสเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงของสามีก็เช่นกันที่เป็นผลเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การที่สตรีสมรสมีการเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่แตกต่างกันในวัยเด็กน่าจะผลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีในปัจจุบัน ซึ่งการรับรู้นี้จะเป็นการแสดงถึง ความคิด ความรู้สึที่เป็นพฤติกรรมภายใน และ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการควบคุมการเกิดพฤติกรรมในอนาคตเมื่อสามีกระทำพฤติกรรมต่างๆกับตนเอง นอกจากทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาทางสังคมแล้วเรื่องของ การรับรู้ความรุนแรงยังเกี่ยวข้องกับการจัดเกลาทางสังคมด้วย

163831

๑
๑๐๖.๘๖
๑/๖๗/๑
๑

2. แนวคิดการจัดেলাทางสังคม

เบรนต์ (Berna, 1993) กล่าวถึงการจัดেলাทางสังคม (socialization) ว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้รับ ความรู้ ทักษะ และมีลักษณะเฉพาะที่สามารถรวมกลุ่มกับสมาชิกในสังคมได้ การจัดেলাทางสังคมนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดไปจนตลอดชีวิต จุดมุ่งหมายของการจัดেলাทางสังคมเพื่อพัฒนาให้บุคคลเกิดภาพลักษณ์ในตนเอง เกิดการซึมซับในคำสอนและความมุ่งหวัง โดยผ่านการเรียนรู้บทบาททางสังคมและการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ดังนั้นบุคคลทุกคนในสังคมจึงเป็นผลของกระบวนการจัดেলাทางสังคม

เมอร์เซอร์และเมอร์ตัน (Mercer & Merton, 1958 อ้างถึงใน ปาณี จิตวิวัฒนา, 2542, หน้า 70) ได้อธิบาย การจัดেলাทางสังคม (socialization) ว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้และรับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี บรรทัดฐานทางสังคม อุปนิสัย คุณค่าของระบบสังคมที่ตนอยู่ไว้เป็นของตนและยอมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย

สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 48) ได้ให้ความหมายการจัดেলাทางสังคมว่า หมายถึง กระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กลุ่มหนึ่งๆกำหนดไว้เพื่อเป็นแบบแผนการปฏิบัติต่อกันและทำให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ส่วน จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ (2540, หน้า 43) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกันว่าการจัดেলাทางสังคม คือ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมตามแนวทางที่สังคมกำหนด

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดมีความคล้ายคลึงกัน ที่พอสรุปได้ว่าการจัดেলাทางสังคมคือกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่บุคคลรับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยผ่านการเรียนรู้และยอมปฏิบัติตามบทบาท หรือ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับและเป็นไปตามความต้องการของสังคม

การจัดেলাทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทุกคนต้องผ่านมานับตั้งแต่คลอดจากครรภ์มารดาโดยกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ให้การจัดেলাทางสังคมให้เกิดการเรียนรู้ก็คือครอบครัว (ปาณี จิตวิวัฒนา, 2542, หน้า 70-71)

วิธีจัดেলাทางสังคม จะออกมาใน 2 รูปแบบดังนี้คือ

1. การจัดেলাทางตรง เป็นการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจริงจังและ เจตนาเพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ
2. การจัดেলাทางอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง บุคคลจะได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากผู้อื่นกระทำ

ความมุ่งหมายในการจัดেলাทางสังคม อาจแบ่งได้เป็น 4 ประการ (สุพัตรา สุภาพ, 2538, หน้า 38-39) คือ

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย (basic discipline)
2. ปลูกฝังความมุ่งหวัง (aspiration)
3. สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ (social roles and supporting attitudes)
4. สอนให้มีทักษะ (Skills)

เมื่อกระบวนการจัดেলাทางสังคมเกิดขึ้น จะมีผลต่อบุคคลดังต่อไปนี้คือ

1. การตอบสนองความต้องการในระยะเริ่มแรก (response) เป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงความต้องการออกมา และคนอื่นๆในสังคมที่ทำหน้าที่นี้จะสนองตอบความต้องการนั้นเป็นการสนองตอบตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก

2. การรู้จักปรับความต้องการและความสามารถของตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม (adaptation) มนุษย์แต่ละคนจะมีความสามารถในการรับรู้กฎระเบียบไม่เท่ากัน การยอมรับความแตกต่างและการรู้จักดัดแปลง การอบรมต่างๆให้มีความสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละคนจะทำให้การจัดেলাทางสังคมบังเกิดผล

3. การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตนเอง (identification)

3.1 ความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนกับบุคคลที่ตนต้องการยึดถือเป็นแบบฉบับ เช่น การเลียนแบบพ่อแม่ เป็นต้น

3.2 ความรู้สึกร่วมกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตน เช่น การรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึกเจ็บร้อนแทนบุคคลในครอบครัว เป็นต้น

3.3 ความรู้สึกยึดมั่นหลักการหรืออุดมคติบางอย่างอย่างแน่นแฟ้น เช่น คนที่รักชาติ จนยอมสละชีวิต เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสังคม หากบุคคลไม่ได้รับการเรียนรู้ หรือ ไม่ได้รับการอบรมจัดেলাจากสังคมแล้ว บุคคลจะไม่สามารถมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ และถูกตัดขาดจากสังคม การจัดেলাทางสังคมทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่เขาเป็นสมาชิกได้ และ ทำให้บุคคลเกิดความเป็นตัวตน(self) ในการที่จะควบคุมความรู้สึกนึกคิด ความประพฤติให้เหมาะสมกับโอกาสต่างๆ

ประเด็นสำคัญในเรื่องการใช้ความรุนแรงต่อสตรีมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดেলাทางสังคม การกำหนดบทบาททางเพศ การรับรู้บทบาทและหน้าที่ของหญิงชายในสังคมตามสถานภาพทางเพศที่แท้จริงเป็นกระบวนการจัดেলাทางสังคมที่มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทาง

ชีวภาพ การยึดมั่นและถ่ายทอดความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาททางเพศทำให้เกิดความเชื่อ ทักษะคติ และ ค่านิยมในความเป็นเพศชายซึ่งจะเชื่อมโยงกับการครอบงำการมีสิทธิเหนือผู้หญิงเช่นการยอมรับว่าเพศชายหรือเด็กชายมีธรรมชาติที่ก้าวร้าว มีสิทธิในการใช้กำลัง ส่วนเด็กหญิงหรือเพศหญิงจะต้องยอมรับการกระทำ ไม่ได้แย้ง ทำให้เกิดการยอมรับในบทบาทตามประเพณีนิยมในเด็กหญิงและเด็กชาย และพัฒนาไปสู่การยอมรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เสมอกันในวัยผู้ใหญ่ (โชติมา กาญจนกุล และ ศันสนีย์ เรืองสอน, หน้า 557)

จากการศึกษาของ มาร์ติน (Martin, 1999) พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในคู่สมรสชาวสเปน ก็คือ การมีทัศนคติว่าความรุนแรงเป็นเรื่องที่ ถูกต้อง การแสดงความรุนแรงทั้งเพศชายและเพศหญิงเกิดจากขบวนการจัดเกลตาทางสังคม ผ่านการถูกกระทำ ความรุนแรง การถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับความรุนแรง และการยอมรับว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

จากการศึกษาของ ศิริชัย โชติรัตน์ (2538) กล่าวว่า ปัจจัยเสริมความรุนแรงคือทัศนคติทางเพศนิยมในเชิงยกย่อง เพศชายเหนือเพศหญิงทำให้การที่ผู้หญิงจะต่อสู้ขัดขืนก็เกรงว่าจะถูกตำหนิจากสังคมหากครอบครัวแตกแยกก็มักจะโทษภรรยาว่าเป็นต้นเหตุ และจากการศึกษาในมุมมองของเพศชายพบว่า สามีที่มีทัศนคติด้านเพศนิยมสูงก็มีแนวโน้มว่าภรรยาจะได้รับผลจากการทำร้ายโดยสามีในระดับที่รุนแรงขึ้นเท่านั้น ส่วนในสังคมที่เน้นความเสมอภาคของชายหญิง การแบ่งแยกเพศและการแสดงบทบาททางเพศย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งสูงหรืออาจเป็นความขัดแย้งแฝงได้เช่นกัน เนื่องจากชายผู้เป็นสามีไม่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัวได้

(Gelles & Strauss, 1978 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล และ ศันสนีย์ เรืองสอน, หน้า 557)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าเรื่องของความรุนแรงระหว่างคู่สมรสเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดเกลตาทางสังคมอย่างมาก ส่วนเรื่องของการรับรู้พฤติกรรมการใช้ ความรุนแรงของสามีก็เช่นกันที่เป็นเรื่องของการจัดเกลตาทางสังคม การที่สตรีจะยอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นย่อมเกิดจากการจัดเกลตาที่สตรีผู้นั้น ได้รับจากครอบครัวและสังคม

การรับรู้ของสตรีสมรสต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง

วัฏจักรชีวิตครอบครัวและการอยู่ร่วมกันของสามีภรรยาจะเป็นไปตามลักษณะสภาพสังคม ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติต่าง ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ ทำให้บุคคลยอมรับและปฏิบัติตาม ดังนั้น การรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี หมายถึง การที่สตรีสมรสมีความรู้สึกรับรู้ต่อพฤติกรรมและการกระทำของสามีที่ แสดงออก ว่าการกระทำแบบใดที่นับว่าเป็นการใช้ความรุนแรงของสามีทางด้านร่างกาย จิตใจ และเพศ โดยใช้อำนาจกระบวนการเรียนรู้และจัดเกลตาทางสังคมทำให้เกิดเป็น

ทัศนคติ ค่านิยม การยอมรับและนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของสตรีสมรสในการที่จะป้องกันตัวเองหรือหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การรับรู้จะมีความแตกต่างไปตามปัจจัยที่มีอิทธิพล รวมทั้งปัจจัยบางประการ เช่น ประสพการณ์ที่เกี่ยวกับความรุนแรง ความหมายของความรุนแรงตามทัศนคติของแต่ละบุคคล อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น เรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศในครอบครัวเป็นเรื่องหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดและหล่อหลอมต่อกันมาทำให้ผู้หญิงเกิดการเรียนรู้และยอมรับการถูกกระทำรุนแรงจากผู้ชาย จากการศึกษาของ เอ็ดวูด (Atwood, 2001) พบว่า ความลำเอียงทางเพศที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่มีพี่ชายหรือน้องชาย เป็นความเชื่อที่แม้แต่ตัวผู้หญิงเองก็ยังเชื่อว่าตนเองควรจะต้องยอมอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อยในครอบครัว โดยผู้ชายจะได้รับอำนาจและสถานภาพที่สูงกว่าซึ่งพบได้ใน 3 ลักษณะดังนี้คือ 1. การถูกกดสถานะ ผู้หญิงจะรับรู้ว่าคุณค่าของตัวเองน้อยกว่าพี่ชายหรือน้องชาย 2. การถูกกระทำรุนแรงโดยปราศจากการแก้ไข ผู้หญิงจะรับรู้ว่าคุณค่าจะถูกกระทำรุนแรงจากพี่ชายหรือน้องชายโดยปราศจากการช่วยเหลือหรือให้ความยุติธรรมจากพ่อแม่ 3. การถูกคัดสิทธิ ผู้หญิงจะรับรู้ว่าคุณค่าจะไม่ได้รับสิทธิหรือแหล่งประโยชน์ที่ควรจะได้รับจากพ่อแม่เมื่อเปรียบเทียบกับพี่ชายหรือน้องชาย สิ่งนี้น่าจะมีผลต่อการรับรู้ในเรื่องของการไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ของผู้หญิงเมื่อมีครอบครัว การได้รับการสั่งสมต่อกันมาจึงทำให้เกิดการรับรู้ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยผู้ชายจะรับรู้ว่าการเป็นลูกผู้ชายจะต้องควบคุมและมีอำนาจเหนือเพศหญิง ต้องการให้คนตามใจในสิ่งที่ต้องการโดยที่ตนเองก็ไม่เข้าใจว่าเพราะอะไร (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542, หน้า 63)

ผู้หญิงจะรับรู้ถึงสถานะที่ต่ำกว่าโดยเฉพาะในเรื่องของการเป็นหัวหน้าครอบครัว ที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลบุตรรวมถึงการเป็นผู้ตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆในครอบครัว จึงทำให้ภรรยาต้อง เคารพ ยกย่องตามใจ ต้องเชื่อฟัง ปรนนิบัติ แม้ว่าในปัจจุบันผู้ชายและผู้หญิงจะมีฐานะที่เกือบจะเท่าเทียมกันเนื่องจากเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมแต่ค่านิยมและความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวมีอำนาจเหนือผู้หญิงก็ยังคงมีอยู่เนื่องจากเป็นค่านิยมตามวัฒนธรรม การเรียนรู้ในเรื่องบทบาทและความไม่เสมอภาคทางเพศในครอบครัวซึ่งสิ่งนี้ทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ในวงจรของการกระทำรุนแรงในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้ชายที่เคยได้รับการยกย่องและคาดหวังจากสังคมว่าต้องเป็นผู้นำอาจเกิดปัญหาและอุปสรรคทำให้เกิดความกดดันเมื่อไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จึงแสดงความรุนแรงออกมาภรรยาในฐานะที่เป็นบุคคลใกล้ชิดจึงถูกทำร้ายมากที่สุด (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2542)

เวตซิล และรอสส์ (Wetzel & Ross, 1983 อ้างถึงใน ปรีชา อุปโยคิน, 2538, หน้า 102) ได้กล่าวถึงเหตุผลของการถูกทำร้ายของผู้หญิงว่า

1. ผู้หญิงยอมรับในบทบาททางเพศของคนที่ไม่ถือว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ
2. ยอมรับว่าเพศชายเป็นผู้มีอำนาจที่เหนือกว่าตนเอง
3. ยอมรับว่าตนเองถูกควบคุม และยอมจำนนเพราะเป็นเพศหญิง
4. ยอมรับคุณค่าของคนตามความสามารถที่มีอยู่
5. เป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ

ซึ่งวัฒนธรรมในเรื่องของการยอมรับการถูกระทำรุนแรงแบบไม่มีเงื่อนไขนั้นจะมีการตีบทอตกันมาแบบรุ่นต่อรุ่น โดยผู้หญิงจะถูกสอนให้มีความอดทนอดกลั้นในเหตุการณ์ที่ถูกทำร้าย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงถูกทำร้ายความเชื่อของสตรีในสังคมไทยจึงมองว่าเป็น (เอี่ยมพร ทองกระจาย, 2542)

1. การเป็นเหยื่อ (victimization) : สังคมไทยมองว่าเป็น เเคราะห์ร้ายที่ถูกกระทำ
2. เป็นวิถีของชีวิต (way of life) : ถูกมองว่าเป็นวิถีชีวิต สตรีไทยยังมีความเชื่อว่า “นิ่งเสียคำถึงทอง” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมเงียบ (culture of silence) รวมทั้งมีความเชื่อว่าสามีเป็นเหมือนฉัตรแก้วกันเกศ
3. เป็นเรื่องของครอบครัว (family matter) : เป็นเรื่องของสามีภรรยาบุคคลอื่นไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว

จะเห็นว่าการเรียนรู้และการขัดเกลากายทางสังคมทำให้เกิดค่านิยมการรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในเรื่องของความรุนแรง ความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันระหว่างชายหญิงทำให้เกิดความเข้าใจและอธิบายความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้แตกต่างกัน จากการศึกษาของ สุวัฒน์ ศรีสรณ์ (2544) พบว่าการให้ความหมายความรุนแรงมีความแตกต่างกัน ตามเพศ โดยผู้หญิงให้ความสำคัญในเรื่องของการทำร้ายจิตใจเป็นความรุนแรงในครอบครัว ในขณะที่ผู้ชายเน้นการทำร้ายร่างกาย การนิ่งเงียบ การจ้องหน้า การเดินหนี การห้ามคบเพื่อน การหาว่าคู่สมรสไม่มีเสน่ห์ การมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะที่อีกฝ่ายไม่ชอบ การบังคับให้คู่สมรสขายทรัพย์สินหรือไปทำงานนอกบ้าน เป็นเรื่องที่คู่สมรสคิดว่าไม่เป็นความรุนแรงแต่เป็นวิธีแก้ปัญหา หรือเป็นการยินยอมเพื่อไม่ให้มีปัญหา ผู้ชายให้ความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้กระทำ การกระทำที่ผู้หญิงคิดว่าเป็นการทำร้ายจิตใจได้แก่ การจ้องหน้าตาเขม็ง การผลัก การทุบทำร้ายร่างกายเป็นต้น ผู้ชายคิดว่าเป็นความรุนแรงก็ต่อเมื่อมีการทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บ ถ้าเป็นการบาดเจ็บเล็กน้อยสามีคิดว่าเป็นอุบัติเหตุเนื่องจากผู้ชายมักจะไม่ได้ตั้งใจทำร้ายจริงๆ การทำร้ายทางเพศไม่มีใคร

กล่าวถึงมีเพียงผู้ชายที่คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์หลังมีความรุนแรงเกิดขึ้นเป็นวิธีการขอโทษของผู้ชาย พบการศึกษาที่สอดคล้องของ แวเวริ่ง นาวานูญนิคม (2544) ว่าภรรยาจะให้ความสำคัญกับความหมายของความรุนแรงทางจิตใจมากกว่า ส่วนในทฤษฎีของสามีจะให้ความสำคัญของความรุนแรงทางด้านร่างกายและวาจาเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาจะเห็นว่าสามีภรรยามีการให้ข้อมูลและความหมายที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความรุนแรง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการที่สามีภรรยามีการรับรู้ที่แตกต่างกันในเรื่องของความรุนแรง

ส่วนของภรรยา เกสรา ศรีพิชญ์การ (2543) ศึกษาพบว่า ภรรยาที่ถูกกระทำรุนแรงด้านต่าง ๆ จะมีการรับรู้ว่าการข่มเหงภรรยาเป็นความยุติธรรมด้วยเหตุผลต่างๆ 3 ประการคือ พฤติกรรมการข่มเหงภรรยาเป็นการทำผิดศีลธรรม เป็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสามีภรรยา หรือเป็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสามีภรรยา และผู้อื่น การรับรู้ความยุติธรรมต้องอาศัยปัจจัยอื่นประกอบด้วยคือ การยอมรับว่าการข่มเหงเกิดขึ้นจริงและนำมาซึ่งความทุกข์ การตัดสินใจว่าสามีคือผู้รับผิดชอบต่อพฤติกรรมการข่มเหงและการตัดสินใจสาเหตุของพฤติกรรมการข่มเหงว่าเป็นความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างสามีกับภรรยา แล้วสามีมีการใช้อำนาจไปในทางที่ผิด การรับรู้ของภรรยาต่อการใช้ความรุนแรงจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ภรรยา เกิดความรู้สึกที่ต่างกัน และแสวงหาหนทางที่ต่างกันเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อตนเอง

นอกจากนี้จากประสบการณ์ทางสังคมและจากการทำงานของผู้วิจัยในโรงพยาบาลพบว่าสตรีสมรสที่มารับบริการเนื่องจากการถูกทำร้ายร่างกายมักจะมีความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่แตกต่างไปต่อพฤติกรรมที่สามีกระทำต่อตนทั้งที่มีลักษณะถูกทำร้ายและการบาดเจ็บที่คล้ายคลึงกัน บางรายโทษว่าเป็นความผิดของตัวเอง บางรายยอมรับไม่ได้และรู้สึกเสียใจมากต้องการหาทางออกโดยวิธีการต่าง ๆ บางรายมีการปกปิดสาเหตุที่แท้จริงของการบาดเจ็บโดยเห็นว่าเป็นเรื่องในครอบครัว ซึ่งสิ่งนี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าสตรีสมรสที่มีความแตกต่างทางด้านปัจจัยที่แวดล้อมจะมีการรับรู้พฤติกรรมที่สามีแสดงออกได้ความแตกต่างกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลเชิงประจักษ์ จะเห็นว่าการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีนั้นแตกต่างกันไปตามเพศ เนื่องจากปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องการจัดเถลาทางสังคม สร้างให้สตรีสมรสมีการรับรู้การใช้ความรุนแรงที่แตกต่างกับสามี นอกจากนี้การที่สตรีสมรสจะรับรู้สิ่งที่สามีกระทำเป็นการใช้ความรุนแรงของสามีก็ต่อเมื่อสตรีได้พิจารณาและตัดสินใจว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด เป็นสิ่งที่ตนเองได้รับแตกต่างจากที่เคยเป็นหรือเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นแล้วตนเองถูกกระทำมากกว่า ดังนั้นการที่สตรีสมรสแต่ละคนมีการเรียนรู้และมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกันในเรื่องของความรุนแรงในครอบครัวจึงน่าจะมีผลต่อความ

รู้สึกและการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีแตกต่างกันด้วย หากสตรีสมรสรับรู้ว่าการใช้ความรุนแรงของสามีเป็นเรื่องปกติในสังคมหรือชุมชน เป็นเรื่องภายในครอบครัวและไม่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความรุนแรง ก็จะเป็นการยอมรับการเป็นผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว การใช้ความรุนแรงก็จะดำเนินต่อไป ส่วนในสตรีสมรสที่มีการรับรู้ว่าพฤติกรรมของสามีเป็นการกระทำรุนแรงของสามีหรือเป็นการละเมิดสิทธิ สตรีสมรสก็จะหาทางออกด้วยวิธีต่าง ๆ ทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าสตรีสมรสรับรู้อย่างไรต่อพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีในลักษณะต่างๆซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพื่อที่เป็นแนวทางในการประเมินและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมต่อไป

ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส

สังคมวัฒนธรรมที่มีการบังคับ และ กำหนดบทบาทของผู้หญิง มีผลทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ภายใต้ความไม่เสมอภาคทางเพศระหว่างชายหญิงในสังคม การที่ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจการบังคับของผู้ชายมีความเกี่ยวข้องกับการที่สังคมยกย่องผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงทั้งในทางปฏิบัติและในทางกฎหมาย เรียกว่าเป็น ระบบที่ถือผู้ชายเป็นใหญ่ (patriarchy principle) ดังที่ เอเดรียน ริช (Adrienne Rich, 1976 อ้างถึงใน พรพิไล ถมัยรักษ์สัตว์, 2539, หน้า 34) ได้กล่าวว่า การถือระบบชายเป็นใหญ่เป็นอำนาจของผู้ชายในทางครอบครัว สังคม อุดมการณ์ ระบบการเมืองซึ่งผู้ชายจะใช้อำนาจในการกดขี่โดยตรงหรือทางอ้อมของพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ภาษา ขนบธรรมเนียม ตำนนวนโวหาร และ การศึกษา ดังนั้นความแตกต่างระหว่างผู้ชาย และ ผู้หญิงในเรื่องสถานภาพ บทบาทของแต่ละสังคมจึงมีส่วนหล่อหลอม แบ่งแยก และ ส่งเสริมให้เพศชายคิดว่าตนเองเป็นเพศที่เหนือกว่าผู้หญิงและผู้หญิงเองก็ยอมรับ ยอมจำนนต่อสิ่งที่ผู้ชายคิดแทน (ปราณี วงษ์เทศ, 2544, หน้า 29) สิ่งเหล่านี้จะมีวิวัฒนาการมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ยอมให้สามีข่มเหงภรรยาได้

ความเชื่อ ค่านิยม ทางวัฒนธรรมมีผลต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมในเรื่องบทบาทชายหญิง เจตคติต่อสตรี และ การยอมรับเรื่องของความรุนแรง สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการที่สังคมมองชาย และ หญิงแตกต่างกัน โดยให้ผู้ชายเป็นผู้นำในสังคม และ อยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้หญิง ทำให้ผู้ชายมีความคิดว่าเป็นเจ้าของผู้หญิง และ สามารถแสดงความรุนแรงต่อผู้หญิงได้ นอกจากนี้ยังพบว่า การที่สังคมขาดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชน และมีพฤติกรรมรุนแรงเป็นตัวอย่างให้เห็นมาก ว่าการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องปกติ และ

เป็นเรื่องส่วนตัว สิ่งเหล่านี้เป็นการเอื้อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น (สุธรรม นันทมวงคชชัย, 2545, หน้า 100) และ จะส่งผลอย่างมากต่อระบบความคิด และ การพัฒนาของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงยอมรับ และ จำนนต่อความการถูกกระทำรุนแรงโดยผู้ชาย

ในประเทศไทยจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ค่านิยมและทัศนคติทางสังคมไทยต่อสตรีที่มีผลกระทบต่องานบ้านครอบครัว และสังคม” โดยผู้ตอบส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 1,838 คน สรุปได้ว่าสังคมไทยยังมีค่านิยมต่อสตรีในลักษณะความไม่เสมอภาคและยังมีความเชื่อเรื่องผู้หญิงในลักษณะค่านิยมเชิงซ้อน เช่น การนิยมนุตรชายมากกว่าบุตรหญิง การที่ผู้หญิงถูกทารุณจากสามีเป็นเรื่องภายในครอบครัวไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ถ้าสามีนอกใจภรรยาถือเป็นความบกพร่องของภรรยา ในเรื่องการเลี้ยงดูพบว่าครอบครัวไทยมักจะอบรมให้ลูกสาวปรนนิบัติและเชื่อฟังสามี ในเรื่องบทบาทความเป็นภรรยา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าภรรยาควรปฏิบัติหน้าที่ภรรยาโดยเชื่อฟังสามี ภรรยาควรยินยอมให้สามีเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ภรรยาควรสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพของสามีและภรรยาไม่มีสิทธิปฏิเสธเมื่อสามีมีความต้องการทางเพศ (วันทนี วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์, 2541) นอกจากนี้ค่านิยมยังหล่อหลอมให้ผู้หญิงเลือกผู้ชายไว้หรือเลือกยอมตามผู้ชายมากกว่าจะทำตามความปรารถนาของตนเอง แม้ว่าการเลือกนั้นจะทำให้ต้องเสียโอกาสที่ดีที่สุดในชีวิตหรือโอกาสก้าวหน้าของตัวเอง (พรพิไล ฅม้งรักสัตว์, 2539)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าสังคมและผู้หญิงไทยยังคงให้การยอมรับเรื่องความไม่เสมอภาคในครอบครัวอยู่ แม้ว่าสภาพสังคมปัจจุบันผู้หญิงจะมีบทบาทในทางสังคมและการเมืองมากขึ้นก็ตาม การปลูกฝังเรื่องค่านิยมของผู้หญิงไทยและการยอมรับเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ โดยเห็นว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาอันส่งผลต่อการถูกกระทำรุนแรงในผู้หญิง ดังที่ ปัญชลี โชติคุต (2541) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้ความรุนแรง การยอมรับการใช้ความรุนแรงของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อการยอมรับความรุนแรง นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15-44 ปี ร้อยละ 69.5 มีเจตคติต่อการยอมรับความรุนแรงในระดับปานกลางมากที่สุดแต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความรุนแรง (นิจวรรณ วีรวัช โนคม, 2540) เมื่อพิจารณาผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงบางส่วนมีความไม่แน่ใจและยังมีเจตคติยอมรับในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศอยู่ แต่ในบางส่วนค่านิยมของเพศหญิงเริ่มการเปลี่ยนแปลงไป

แม้ในปัจจุบันเพศหญิงมีบทบาทมากขึ้นในสังคม การรณรงค์สิทธิสตรีทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างค่านิยมของเพศหญิงและเพศชายเนื่องจากเพศชายจะสูญเสียอำนาจในการเป็น

ผู้นำ จึงเป็นสาเหตุของปัญหาความรุนแรงได้ จากการศึกษาของ แฮมบาย (Hamby, 2000) ในมุมมองลัทธิสตรีของเชื้อชาติอเมริกัน- อินเดียนพบว่าเชื้อชาติที่มีความแตกต่างกัน การมีอำนาจปกครองของผู้ชาย ข้อกำหนดของผู้ชาย เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่าทัศนคติทางสังคมในเรื่องบทบาททางเพศเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคม มีความเกี่ยวข้องกับระดับของการยอมรับความรุนแรงทางเพศที่มีต่อสตรี โดยจากการศึกษาพบว่าเชื้อชาติและอายุที่ต่างกันจะให้ความหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องทางเพศที่แตกต่างกัน (Boxley et al, 1995)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติและค่านิยมในเรื่องของความไม่เสมอภาคทางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ของสตรีสมรสในเรื่องของการใช้ความรุนแรง โดยเชื่อว่าความแตกต่างทางด้านสังคมวัฒนธรรมจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี ดังต่อไปนี้

ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญทางสังคม (Bandura, 1977) เชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ เด็กจะมีการเรียนรู้เอกลักษณ์ทางเพศ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรุนแรงได้ 2 รูปแบบคือ การเรียนรู้จากผลของการกระทำ (learning by response consequences) โดยตรง ซึ่งก็คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางตรงในลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำรุนแรง และ การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (learning through modeling) ซึ่งก็คือ ประสบการณ์อ้อมในลักษณะเป็นผู้เห็น การเรียนรู้เรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีผลต่อการรับรู้ของบุคคลตั้งแต่เด็กจนโต เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่บิดามารดามีความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงจะทำให้เด็กได้รับผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เกิดเป็นความผิดปกติของการทำหน้าที่ทางด้านร่างกาย และจิตใจตามระยะพัฒนาการดังนี้

1. วัยทารก มารดาที่ถูกทำร้ายจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทารกในระยะนี้ได้ ดังนั้นทารกจะแสดงพฤติกรรม ร้องกวนอย่างมาก นอนหลับไม่สนิท มีสุขภาพร่างกายที่ไม่ดี มีสภาพอารมณ์ไม่มั่นคง พัฒนาการหยุดชะงัก ขาดการสื่อสารกับพ่อแม่ ผลที่เกิดขึ้นนี้จะพัฒนาไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตต่อไป

2. วัยก่อนเรียนและวัยเรียน เด็กจะรับรู้ปัญหาที่มารดาถูกทำร้าย ใน 2 ลักษณะ คือ เก็บกดไว้ภายในและแสดงออกมามาก ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ การตะโกนแผดเสียง ฉุนเฉียวโกรธง่าย ตัวตั่น พูดติดอ่าง พูดซ้ำ นอนฝันร้าย มีพฤติกรรมการกินดกบ่อย มีปัญหาในเรื่องบุคลิกภาพ การคบเพื่อน และการเรียน และมีปัญหาสุขภาพโดยการแสดงออกเป็นการ

เจ็บป่วยทางร่างกาย ปวดศีรษะ ปวดท้อง ส่วนพฤติกรรมที่เก็บไว้ภายในได้แก่ ความเครียด เก็บกด กลัว วิดกกังวล โกรธ แยกตัว และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายที่มีอายุมากกว่า 2 ปีขึ้นไปจะเริ่มมีการสังเกตและเรียนรู้บทบาท ทำทางของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ดังนั้นเด็กผู้ชายจะแสดงความก้าวร้าวออกมา เด็กผู้หญิงจะแสดงพฤติกรรมคล้อยตาม เชื่อฟัง ฟังพา ประจบเมื่อบิดาใช้ความรุนแรง ในขณะที่เกิดเหตุการณ์บางครั้งเด็กอาจจะถูกทำร้ายร่วมด้วยทำให้เกิดความสับสนว่าเด็กคนอื่นจะได้รับการลงโทษเช่นเดียวกับตนหรือไม่ นอกจากนี้เด็กมักจะกล่าวโทษว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของบิดาและอยากหนีออกมาจากเหตุการณ์เหล่านั้น

3. วัยรุ่น เมื่อเด็กอายุ 11 ปี เด็กจะไม่กล่าวโทษว่า การใช้ความรุนแรงเป็นความผิดของบิดา เด็กจะเข้าข้างบิดาเพราะถือว่าเป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันจะโกรธมารดาที่ไม่สามารถป้องกันอันตรายให้แก่ตนได้ เด็กจะขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น จะแสดงอาการโกรธและใช้ความก้าวร้าว รุนแรงในการแก้ปัญหา และอาจปฏิเสธปัญหาโดยการกล่าวโทษผู้อื่น (Baker, 1979; Burge, 1997; Wolak & Finkelhor, 2000 cited in WHO)

จะเห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กจากการถูกทำร้าย และ พบเห็นการกระทำรุนแรงระหว่างบิดามารดา คือ ความผิดปกติทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กโดยตรง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และซึมซับความรุนแรงไว้ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นประสบการณ์ในวัยเด็กก็จะมีผลต่อความคิด ความรู้สึก และ พฤติกรรมต่างๆ โดยเด็กชายมีแนวโน้มใช้ความรุนแรง และ ชอบทำร้ายผู้อื่น เด็กหญิงมักเป็นเหยื่อของความรุนแรง เช่น เมื่อโตขึ้นมีสามีก็จะถูกสามีทำร้าย และ อยู่ในภาวะจำยอม (เบญจพร ปัญญาข, 2545) ดังนี้

ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

สเตรสส์ และคณะ (Straus, et al., 1980) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์อย่างมากระหว่างการถูกลงโทษในขณะที่เป็นเด็กต่อการกระทำรุนแรงในชีวิตสมรสเมื่อเป็นผู้ใหญ่ การลงโทษที่ได้รับในวัยเด็กจะเป็นการวางรากฐานการกระทำรุนแรงต่อเด็กและคู่สมรส

ประสบการณ์ตรงที่ถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว ในวัยเด็กจะส่งผลทำให้เด็กเป็นคนไร้อารมณ์ความรู้สึกเนื่องจากเด็กจะใช้กลไกทางจิตในป้องกันตนเองด้วยการเก็บหรือตัดอารมณ์ความรู้สึกทิ้งไป จึงทำให้สามารถทำรุนแรงต่อผู้อื่นได้ง่าย เด็กจะซึมซับการแก้ปัญหาด้วยวิธีที่รุนแรงเมื่อโตขึ้น (อรสม สุทธิสาคร, 2545) ส่วนรีเดอร์ และคณะ (Reeder et al, 1997) กล่าวในลักษณะที่สอดคล้องว่า เด็กที่เคยมีประสบการณ์ในการถูกทำร้ายจะมีแนวโน้มว่าอนาคตจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องของความรุนแรง โดยเด็กเคยถูกกระทำรุนแรง การทำร้ายจะเป็นสิ่งที่เคยชิน ถ้าครั้งหนึ่งผู้ชายเคยกระทำต่อภรรยาเขามักจะกระทำอีก ส่วนผู้หญิงที่เคยโดนทำร้าย

ครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง ก็จะมองว่าสามีจะให้ความคุ้มครองปลอดภัยต่อตนเองได้จะมีลักษณะพึ่งพา และ คล้อยตาม ไม่สามารถทำงานด้วยตนเองได้ถ้าปราศจากผู้ชาย ผู้หญิงจะมองการแต่งงานว่า คือการอยู่ร่วมกันแบบไม่เท่าเทียมกัน โดยผู้ชายอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่า ดังนั้นเมื่อถูกทำร้ายจึงมักจะโทษตัวเอง (อัมพร โหตระถูล, 2538, หน้า 370-371)

จากการศึกษาที่สอดคล้องในประเทศไทยพบว่า ผู้ต้องหาวัยชราที่ข่มขืนทุกรายเคยได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงจากบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาส่วนใหญ่มีความขัดแย้งกันรุนแรง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องหากับบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี รู้สึกไม่ชอบความประพฤติของบิดามารดาแต่ส่วนใหญ่รู้สึกไม่ชอบมารดา โกรธเกลียดมารดา ไม่ลงรอยกันในพื้นที่ของเพศชาย และ เอาเปรียบพี่น้องเพศหญิง (เบญจวรรณ สามสาลี, 2539)

ดังนั้น การที่สตรีสมรสเคยถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว สิ่งนี้น่าจะมีผลต่อการรับรู้ต่อพฤติกรรมรุนแรงของสามีในปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มว่าจะมีการยอมรับการใช้ความรุนแรง

ประสบการณ์อ้อมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

รีเดอร์ และคณะ (Reeder et al, 1997) กล่าวว่า เด็กที่เคยเห็นการถูกทำร้ายจะมีแนวโน้มว่าอนาคตจะมีความสัมพันธ์กับเรื่องของความรุนแรงเช่นเดียวกันกับเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง การที่ผู้ชายเคยเห็นแม่ถูกพ่อทำร้ายหรือเห็นสามีทำร้ายภรรยา จะเห็นว่าการทำร้ายจะเป็นสิ่งที่เป็นปกติ ส่วนผู้หญิงก็จะยอมรับการถูกกระทำรุนแรง

จากการศึกษาในประเทศไทยพบว่า เด็กผู้ชายที่เห็นพ่อทุบตีแม่อยู่เป็นประจำทำให้เด็กมีความเห็นต่อการใช้ความรุนแรงด้วยการทุบตีภรรยาในอนาคตว่าเป็นเรื่องปกติหรือเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะใช้กับผู้หญิง (สุนันทา กาญจนพงศ์, 2540) จากการศึกษาในเรื่องประสบการณ์อ้อมด้านความรุนแรง ของ ปิณุชติ โชติคุต (2541)พบว่า ประสบการณ์ที่เคยพบเห็นบิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านกระทำรุนแรงมีความสัมพันธ์กับการใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรส

ส่วนการศึกษาในมุมมองของผู้ถูกกระทำรุนแรงพบว่าประสบการณ์ในวัยเด็กของผู้หญิงที่มีพ่อทำร้ายแม่ในวัยเด็กมีแนวโน้มสูงว่าจะเป็นผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยคู่ของตน หรือทำให้คู่ของตนกลายเป็นผู้ลงมือทำร้ายภรรยาเมื่อโตขึ้น ในบรรดาผู้หญิงที่รู้ว่าแม่ของตนเคยถูกพ่อทำร้ายร่างกายในช่วงที่ตนยังเป็นเด็ก ร้อยละ 54 เป็นผู้หญิงที่เคยถูกทำร้ายทางกายหรือเพศ เทียบกับร้อยละ 39 ของผู้หญิงที่พ่อไม่เคยลงมือทำร้ายแม่ (กฤตยา อาชวนิชกุล และคณะ, 2544) จากผลการวิจัยแสดงว่า ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะยอมรับการถูกกระทำรุนแรงจากสามี หากเคยมีประสบการณ์ในการพบเห็นการใช้ความรุนแรงในวัยเด็ก

แต่จากการศึกษาของ แววรุ่ง นาวาบุญนิยม (2544) พบว่า การนำประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กมาใช้ในชีวิตคู่เป็นไปได้หลายทิศทางขึ้นอยู่กับการให้ความหมายการต่อความรุนแรงที่ได้เห็นพ่อแม่กระทำต่อกัน หากเด็กให้ความหมายว่าความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เด็กก็จะไม่ยอมรับการใช้ความรุนแรงนั้น ส่วนการนำมาปรับใช้กับการใช้ชีวิตคู่เป็นไปได้หลายทิศทาง คือ เด็กที่เคยเห็นพ่อทุบตีแม่ มีบางคนที่ยอมรับเอารูปแบบความรุนแรงนั้นมาใช้เพื่อยุติความขัดแย้งแต่ไม่ใช่ว่าเด็กทุกคนจะทำแบบนั้น เพราะมีบางคนใช้วิธีหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรง

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่าประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง การยอมรับ และ การให้ความหมายระหว่างสามีภรรยา แต่ยังขาดการศึกษาในเรื่องของรับรู้การใช้ความรุนแรงของสามี โดยสตรีสมรสที่มีประสบการณ์ความรุนแรงที่แตกต่างกันน่าจะมีการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีแตกต่างกันด้วย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย จึงสนใจนำประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงมาศึกษาใน 2 ลักษณะคือ ประสบการณ์ตรงที่ถูกกระทำรุนแรงในวัยเด็กและประสบการณ์อ้อมเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากเรื่องประสบการณ์ความรุนแรงแล้วจากการศึกษายังพบว่าการรับรู้บทบาทชายหญิงที่แตกต่างกันจะมีผลต่อการยอมรับความไม่เสมอภาคทางเพศ ดังนั้นเรื่องของการรับรู้การใช้ความรุนแรงของสามีจึงควรจะพิจารณาการรับรู้บทบาทชายหญิงในครอบครัวด้วยดังนี้

การรับรู้บทบาทชายหญิง

ความหมายของการรับรู้บทบาท

คำว่า “บทบาท” ได้มีผู้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้ ลีวินสัน (Levinson, 1971, p. 11) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ ดังนี้คือ

บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบ และสิ่งอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้

บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งนั้นๆ คิดและกระทำตามเมื่ออยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้

บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลที่จะกระทำให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม
ฟรายด์แมน (Friedman, 1992, p. 212) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทที่มีลักษณะที่สอดคล้องกันก็คือ กลุ่มของพฤติกรรมที่เหมือนกันที่แสดงออกตามตำแหน่งของบุคคลในสังคม โดยการแสดงพฤติกรรมนั้นจะเป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 30) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทก็คือ การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ จากความหมายของบทบาท แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในแต่ละบทบาทนั้นแต่ละคนจะมีการแสดงออกตามบทบาทต่าง ๆ กันไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคม

ส่วนบทบาทของหญิงชายหรือบทบาททางเพศของบุคคล (gender role) คือ การที่ผู้หญิงหรือผู้ชายแสดงออกตามบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคมเป็นสำคัญ โดยการแสดงออกจะมีความเหมาะสมหรือไม่นั้นจึงเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม (กองวางแผนครอบครัวและประชากร, 2544)

ดังนั้นการรับรู้บทบาทชายหญิง หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้าใจ ตีความหมาย การกระทำของผู้ชายและผู้หญิงตามสิทธิและ หน้าที่ ที่เป็นบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม โดยสิ่งนี้จะมีผลต่อการเรียนรู้พัฒนาเป็นเจตคติการยอมรับและนำไปสู่แบบแผนพฤติกรรมของบุคคล

แนวคิดการรับรู้บทบาทชายหญิง

บทบาททางเพศ เป็นส่วนของการแสดงออกของบุคคลในสังคม เป็นรูปแบบของความ รู้สึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในแต่ละเพศทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยรูปแบบ บทบาททางเพศนี้มีพื้นฐานมาจากบรรทัดฐานทางสังคม (Mc Cubbin & Dahl, 1985, pp. 34-35) โดยสภาพสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบในการกระทำบทบาทระหว่าง เพศ ผ่านกระบวนการเรียนรู้และขัดเกลาของครอบครัวและสังคม

การกำหนดบทบาทที่เหมาะสมในแต่ละสังคมนั้นจะมีความแตกต่างกัน ไม่มีสิ่งใดผิด หรือถูกในแต่สังคมนั้นจะพิจารณาตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน บทบาทที่เหมาะสมระหว่างเพศชายและเพศหญิงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การเสริมสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างบทบาทชายหญิงจะเป็นสิ่งที่ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างเพศ

นักจิตวิทยาเด็กกล่าวว่า ในช่วงวัย 3-5 ปี เด็กจะเริ่มเรียนรู้และแยกแยะออกว่า ผู้หญิง ผู้ชายต่างกันตรงไหน กลุ่มไหนเป็นกลุ่มที่เหมาะสมและมีเพศเดียวกับตัวเอง เด็กจะรู้ว่าเพศใดควร จะแสดงออกอย่างไรและจะพยายาม ปรับบทบาทตนเองให้เข้ากับสังคม การรับรู้เหล่านี้ส่วนหนึ่ง เกิดจากธรรมชาติทางพันธุกรรมที่ซับซ้อน ของผู้หญิงและผู้ชายที่มีความแตกต่างกันอยู่แล้ว การเห็นตัวอย่างและ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัวร่วมกับการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จะสอนให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน ดังนั้นหากบุคคล ในครอบครัวทำตนเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมเด็กก็จะเลียนแบบสิ่งที่ดี และพยายามปรับบทบาท

ทางเพศที่เหมาะสม(กองวางแผนครอบครัวและประชากร, 2544)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะสังคมเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้หญิงต้องทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน พร้อมกับการรับเอาแนวคิดของตะวันตกเข้ามา ทำให้ผู้หญิงเริ่มตระหนักในความสามารถของตนเอง เกิดความเชื่อมั่น และพร้อมที่จะเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงที่ถูกละเลย ก่อให้เกิดความพยายามในการที่จะสร้างภาพลักษณ์ใหม่ ดังนั้น บทบาททางเพศที่เหมาะสมในสังคมไทยในปัจจุบันจึงควรจะเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศดังนี้คือ

1. ผู้ชายปัจจุบันควรเป็นสุภาพบุรุษ ให้เกียรติผู้หญิง และสามารถทำงานที่เคยถือว่าเป็นงานของผู้หญิงได้
2. ผู้หญิงปัจจุบันควรเข้มแข็ง เชื่อมั่นในตนเอง พึ่งพาตนเองได้ และมีเสรีภาพ
3. ผู้หญิงผู้ชายเป็นมนุษย์เหมือนกัน และมีศักยภาพในการฝึกฝนเรียนรู้เหมือนกัน แม้จะมีความแตกต่างทางธรรมชาติ หญิงชายควรจะมี ความเท่าเทียมกันในสังคม(นิศยา มาศะวิสุทธิ และ คณะ, 2533)

แต่การที่ครอบครัวและสังคมยังให้ความสำคัญกับบทบาทผู้ชายสูงกว่าบทบาทผู้หญิงจะทำให้สมาชิกยอมต่อการแบ่งงานที่แตกต่างและไม่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกชายและหญิง รวมถึงการจําแนกต่อการแบ่งสรรทรัพยากรที่ไม่ยุติธรรมระหว่างเพศภายในบ้าน (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2542) สิ่งนี้อาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งในครอบครัว ก่อให้เกิดการทำร้ายเด็ก และผู้หญิง

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2548 อ้างถึงใน สุพัตรา สุภาพ 2542, หน้า 63) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไทยว่าเป็น ครอบครัวที่ถือบิดาเป็นใหญ่หรือสามีมีอำนาจ ผู้หญิงที่สมรสโดยการจดทะเบียนสมรสจะต้องใช้นามสกุลบิดา บิดามีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินทุกอย่างในครอบครัว นอกจากนี้สังคมยังกำหนดให้ผู้ชายและผู้หญิงมีหน้าที่แตกต่างกันว่าใครจะทำหน้าที่หรือบทบาทอย่างไร การให้อำนาจมักจะถูกกำหนดให้แก่ผู้ชาย สังคมส่วนใหญ่มักจะยกย่องเพศชายเนื่องจากเป็นผู้มีพลังด้านกายภาพ (ปรีชา อุปโยคิน, 2538) จากการประมวลความเชื่อ ค่านิยมในสังคมไทยที่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีดังนี้คือ

1. ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นคนเจ้าอารมณ์ ไร้เหตุผล ผู้ชายเพศที่มีเหตุผลดังนั้นผู้ชายจึงเหมาะสมที่จะทำกิจกรรมทางความคิด
2. ความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งและมีพละกำลังมากกว่าสามารถปกป้องผู้อ่อนแอทางร่างกายคือผู้หญิงและเด็กได้สมควรเป็นผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

3. ความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีความเป็นอิสระ มีเจตคติเรื่องเพศที่สามารถแสดงออกได้เต็มที่ในเรื่องการแสดงอารมณ์ ความก้าวร้าวรุนแรงของผู้ชายเป็นเรื่องปกติถือว่ามีความเป็นชายชาตรี

4. ความเชื่อที่ว่าภรรยาต้องเคารพ ยกย่อง และ เชื่อฟังสามีพร้อมทั้งปรนนิบัติสามีไปจนตลอดชีวิตในทุกเรื่องสงบเสถียรเยี่ยงคนไม่ต่อต้านโต้เถียงสามี ต้องอดทน

5. ความเชื่อที่ว่าภรรยาคือสมบัติของสามี ถูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ทำให้ผู้ชายมีสิทธิจะทำอะไรก็ได้ แม้แต่การทำโทษด้วยการทุบตีภรรยาและบุตร

6. ความเชื่อที่ว่าความรุนแรงทางเพศเกิดขึ้นเพราะผู้หญิงเป็นฝ่ายผิดและความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างสามีภรรยา

7. ความเชื่อที่ว่าผู้ชายสามารถหลับนอนกับผู้หญิงยิ่งมากเท่าไรยิ่งดี แม้มีภรรยาแล้วก็ยังมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงอื่นอีกก็ได้เป็นเรื่องปกติแต่ผู้หญิงที่มีสามีแล้วถ้ามีความสัมพันธ์กับชายอื่นถือว่าคบชู้เป็นผู้หญิงที่ไม่ดี (ยศ ต้นตสมบัติ, 2542; ชีรนาถ กาญจนอักษร, 2542; กสส, 2544)

ความสัมพันธ์ของการรับรู้บทบาทชายหญิงกับการใช้ความรุนแรง

ความเชื่อเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง สิ่งนี้จะเกิดการหล่อหลอมเป็นค่านิยม และ คำสั่งสอนสืบต่อกันมา ทำให้ผู้หญิงไทยบางส่วนให้การยอมรับความเชื่อ ค่านิยมเหล่านี้ ดังนั้น ความรุนแรงต่อผู้หญิงจึงผูกโยงแน่นกับบริบททางวัฒนธรรมสังคม การจัดระบบสังคมที่วางเงื่อนไขให้บทบาทหญิงคือและมีคุณค่าต่ำกว่าบทบาทชาย อำนาจที่มากกว่าของผู้ชายจึงกลายเป็นการสร้างเงื่อนไขความชอบธรรมให้ผู้ชายอ้างถึงเมื่อผู้ชายละเมิดหรือทำร้ายผู้หญิง (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2542)

ส่วนเรื่องของการรับรู้พฤติกรรมการใช้รุนแรงของสามีก็เช่นกันที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้บทบาทของชายหญิงในครอบครัว รีเดอร์ และคณะ (Reeder et al, 1997) ได้กล่าวว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงมักจะมีประเพณี ค่านิยมครอบครัว และ การรับรู้บทบาททางเพศที่คล้ายกันว่าการทำให้ผู้ชายมีความสุขเป็นความรับผิดชอบของผู้หญิง ถ้าผู้ชายเกิดความไม่พอใจ ผู้หญิงมักจะรู้สึกว่าเป็นความผิดพลาด ล้มเหลวสมควรที่จะถูกลงโทษ

จากการศึกษาของ แวว์รุ่ง นาวานุญนิม (2544) มีความสอดคล้องในเรื่องของการยอมรับในบทบาทชายหญิงว่ามีความแตกต่างกัน ผู้หญิงถูกกำหนดให้รับผิดชอบเป็นผู้รับผิดชอบดูแลค่าใช้จ่ายในบ้าน พฤติกรรมอย่างเดียวกัน เช่นการมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น เมื่อฝ่ายหญิงเป็นผู้กระทำจะรู้สึกผิดและเสียใจเมื่อถูกคำว่า แต่ถ้าฝ่ายชายเป็นผู้กระทำจะโกรธเมื่อถูกต่อว่าและอาจถึง

ชั้นทำร้ายภรรยา จากการศึกษาที่สอดคล้องกันของ คลยา ธนะอุดม (2539) พบว่า ผู้หญิงที่มีการรับรู้บทบาททางเพศหญิงและเพศชายในระดับต่ำมีความน่าจะเป็นในการถูกทำร้ายด้านร่างกายและจิตใจสูงกว่าผู้หญิงที่มีการรับรู้บทบาททางเพศหญิงและเพศชายระดับสูงกว่าดังนั้น เมื่อผู้หญิงมีการรับรู้บทบาททางเพศหญิงและเพศชายไม่ถูกต้องย่อมเปิดโอกาสให้ผู้ชายโดยเฉพาะสามีของตนเองเอารัดเอาเปรียบในทุกแง่มุมของชีวิต จากการศึกษาของ กฤตยา อาชวนิชกุล และคณะ (2544) พบว่าทัศนคติและฐานความคิดของผู้หญิงเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายมีผลให้ผู้หญิงยอมรับหรือต่อการถูกกระทำรุนแรงโดยคู่ของตน ในแบบสอบถามได้ถามความเห็นของผู้หญิง 3 ประเด็น คือ

1. ความเห็นต่อการเป็นภรรยาที่ดีและการจัดการปัญหาครอบครัวพบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีความเห็นในการยอมรับบทบาทที่ไม่เท่าเทียมกันของผู้หญิงทุกข้อมากที่สุดถึงร้อยละ 46 รองลงมา มีความเห็นในการยอมรับบทบาทที่ไม่เท่าเทียมกันของผู้หญิงบางข้อ ร้อยละ 44
2. เหตุผลที่สามีทุปถัมภ์ภรรยาได้ พบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับบางข้อว่าเป็นเหตุเพียงพอที่ทำให้สามีทุปถัมภ์ภรรยาได้ มากที่สุดร้อยละ 52 รองลงมา มีความเห็นด้วยกับบางข้อว่าสาเหตุเกือบทั้งหมดเป็นเหตุเพียงพอที่ทำให้สามีทุปถัมภ์ภรรยาได้ ร้อยละ 43
3. เหตุผลการปฏิเสธการร่วมหลับนอน พบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าภรรยาปฏิเสธการร่วมหลับนอนกับสามีได้จากเหตุผลทั้งหมด มากที่สุดร้อยละ 49 รองลงมาไม่เชื่อว่าผู้หญิงจะปฏิเสธการร่วมเพศหลับนอนกับสามีได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม ร้อยละ 46

จากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่า สตรีสมรสที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นและการยอมรับในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันในบทบาทชายหญิงในครอบครัว อันเนื่องมาจากค่านิยมและความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้น เมื่อพิจารณาในเรื่องการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และการขัดเกลาซึ่งทำให้เกิดการยอมรับความไม่เสมอภาคทางเพศ สตรีสมรสที่มีการรับรู้บทบาทชายหญิงในครอบครัวแตกต่างกันน่าจะมีการรับรู้ พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีแตกต่างกันด้วย ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมายังขาดการศึกษาที่สนับสนุนในส่วนนี้

นอกจากนี้ในเรื่องของอำนาจในครอบครัวก็เป็นเรื่องหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคมและมีอิทธิพลต่อความคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตสมรส ดังนั้นการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีเมื่อมีอำนาจครอบครัวที่แตกต่างกันจึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงดังนี้

อำนาจครอบครั

ความหมายของอำนาจครอบครั

ฟรายด์แมน (Friedman, 1992, p. 192) ได้กล่าวถึง อำนาจว่า หมายถึง ความสามารถที่เป็นศักยภาพ หรือมีอยู่จริงของบุคคลในการควบคุม มีอิทธิพล หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของบุคคลอื่น เมื่อนำมากล่าวในลักษณะของอำนาจครอบครั ก็จะหมายถึง ความสามารถเฉพาะบุคคลในการเปลี่ยนพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่นในครอบครัวและความสามารถนี้จะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางสังคม (Noller & Fitzpatrick, 1997, p. 140)

สเตรสส์ และคณะ (Straus, et al., 1980, p. 192) ได้กล่าวในลักษณะที่สอดคล้องว่า อำนาจครอบครัเป็นคุณสมบัติของสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวที่พยายามกำหนดให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวทำตามความต้องการและมีความสามารถที่จะอนุญาตหรือลงโทษสมาชิกคนอื่นที่ต่อต้านการควบคุม

รุจา ภูไพบูลย์ (2542, หน้า52) ได้กล่าวถึงอำนาจครอบครัว่าคือ การที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในครอบครัวสามารถที่จะควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว

จากความหมายที่กล่าวมาจะพอสรุป ได้ว่า การที่สมาชิกคนใดก็ตามที่มีคุณสมบัติในการกำหนดหรืออิทธิพลต่อสมาชิกอื่นในเรื่องที่สำคัญๆ เป็นผู้ที่ตัดสินใจในขั้นสุดท้าย สามารถเป็นผู้อนุญาตหรือลงโทษสมาชิกอื่นที่ไม่เห็นด้วยได้ก็แสดงว่าเป็น ผู้มีอำนาจในครอบครัวดังนั้นความหมายพื้นฐานของอำนาจจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของการแสดง โดยมุมมองของอำนาจจะสามารถมองได้ในลักษณะของ ความสามารถ การรับรู้ การมีปฏิกริยาร่วมกันและข้อกำหนดทางวัฒนธรรม (Noller & Fitzpatrick, 1997, pp. 124-125) ที่มีผลต่อการวิเคราะห์และประเมินอำนาจครอบครั

การประเมินอำนาจครอบครั

ในการประเมินอำนาจครอบครั ฟรายด์แมน (Friedman, 1992, p. 194) วิเคราะห์ได้จาก

1. อำนาจพื้นฐาน คือ อำนาจโดยพื้นฐานในครอบครัวหรือในระบบย่อยครอบครัที่มีหลายรูปแบบดังนี้คือ อำนาจการปกครองหรืออำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง อำนาจความเชี่ยวชาญและแหล่งสนับสนุน อำนาจการเป็นผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อำนาจรางวัลหรือการตอบแทน อำนาจบังคับ อำนาจการให้ข้อมูลข่าวสาร อำนาจการเป็นบุคคลที่รักอำนาจการเป็นผู้บริหารจัดการ โดยบุคคลหนึ่งอาจจะมี อำนาจพื้นฐานได้หลายแบบเช่น พ่ออาจจะมีทั้งอำนาจการปกครองและอำนาจในการเป็นแหล่งสนับสนุน เป็นต้น

2. ผลลัพธ์ของอำนาจ คือ การตัดสินใจที่เป็นสิ่งบ่งชี้วิถีการดำเนินชีวิตครอบครัว การปฏิบัติภาระกิจหน้าที่ ความรับผิดชอบต่างๆในครอบครัว

3. อำนาจหรือกระบวนการตัดสินใจ คือ การประเมินกลวิธีการตัดสินใจของครอบครัว ซึ่งการประเมินการตัดสินใจจะอาศัยข้อมูลว่า ครอบครัวใช้อะไรเป็นเกณฑ์ใช้เหตุผลหรือไม่ ใครเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจในครอบครัวนั้น มีทางเลือกหลายวิธี คือ การตัดสินใจร่วมกัน การตัดสินใจด้วยการประนีประนอม และการตัดสินใจเฉพาะหน้า โดยทางเลือกที่ดีที่สุดคือการตัดสินใจร่วมกัน แต่ในความเป็นจริงการตัดสินใจในบางเรื่องไม่สามารถทำให้ทุกคนพอใจได้หมด ต้องมีการต่อรอง การประนีประนอม หรือมีการลงโทษผู้ที่ไม่เห็นด้วย

อำนาจครอบครัวนั้นมีความใกล้เคียงกับ พันธกิจ และการจัดสรรความรับผิดชอบจากการศึกษาของ จอห์นสัน (Johnson, 1975 cited in Friedman, 1992, p.193) พบว่าภรรยาชาวญี่ปุ่น - อเมริกัน จำนวน 104 คน ตอบคำถามที่บ่งชี้ความเป็นจริงในเรื่อง ความมีอิสระในการดำเนินชีวิตตามความสนใจของตนเองกับตามความต้องการของสามี ความแตกต่างเกี่ยวกับอำนาจโดยรวม กับอำนาจขั้นสุดท้ายที่เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความรับผิดชอบและภาระกิจที่ได้รับ การจัดสรรจะพบว่าภรรยามีความรับผิดชอบและภาระกิจมากกว่าแต่อำนาจในขั้นสุดท้ายอาจจะขึ้นอยู่กับคู่สมรสเนื่องจากภรรยาสามารถเป็นตัวแทนการรับผิดชอบได้ เมื่อประเมินอำนาจโดยรวมเปรียบเทียบกันแล้วข้อมูลที่ได้จึงตรงกันข้ามกัน ดังนั้นในการประเมินอำนาจครอบครัวประเด็นสำคัญจึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายและการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญว่าสมาชิกคนใดเป็นผู้ตัดสินใจในประเด็นเหล่านี้ สเตรส และคณะ (Straus et al, 1980, pp. 192-195) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการวัดอำนาจครอบครัวว่าขึ้นอยู่กับ บุคคลที่เป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้ายเมื่อมีเรื่องความสำคัญที่ต้องตัดสินใจในครอบครัว ดังนี้ 1. การซื้อรถยนต์ 2. การมีบุตร 3. การเลือกซื้อบ้านที่อยู่อาศัย 4. งานหรืออาชีพที่ควรจะทำ 5. เหตุผลว่าควรทำงานหรือออกจากงาน 6. จำนวนเงินที่จ่ายเป็นค่าอาหารต่อสัปดาห์ โดยลักษณะของอำนาจการตัดสินใจระหว่างคู่สมรสสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ภรรยา เมื่อ ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่
 2. อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่สามี เมื่อ สามีเป็นผู้ตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่
 3. อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่สามีและภรรยา หรือสามีและภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกัน
- เท่ากัน มีการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย

นอกจากนี้การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆอีก เช่น การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ปัจจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของประเพณี วัฒนธรรม ซึ่ง ฟรายด์แมน (Friedman, 1992, p. 198)

ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อ โครงสร้างอำนาจครอบครัวว่า ขึ้นกับปัจจัยดังนี้ คือ

1. ลำดับอำนาจ และการรวมอำนาจครอบครัว
2. ประเภทครอบครัว เช่น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว
3. การร่วมมือกันในครอบครัว
4. เครือข่ายการสื่อสารในครอบครัว
5. ความแตกต่างของระดับชั้นทางสังคม
6. การเปลี่ยนแปลงตามระยะพัฒนาการของครอบครัว
7. พื้นฐานทางวัฒนธรรมและศาสนา
8. สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
9. ความแตกต่างของบุคคล เช่น เพศของสมาชิก อายุ ความเชื่อมั่นในตนเอง

ความชำนาญเฉพาะบุคคล เป็นต้น

10. การพึ่งพาทางอารมณ์ระหว่างคู่สมรสและข้อผูกมัดในการแต่งงาน

ความสัมพันธ์ของอำนาจครอบครัวกับการใช้ความรุนแรง

อำนาจในครอบครัวจะมีแนวทางที่แตกต่างกันในแต่ละครอบครัว พิจารณาจากความแตกต่างของอำนาจระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่ลูก ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและความขัดแย้ง การใช้อำนาจและการวางอำนาจ ความไม่สมดุลของอำนาจเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งปัญหาในครอบครัว (Lamanna & Riedman, 1994, p. 304) สเตราส์ และคณะ (Straus, et al., 1980, pp. 192- 195) กล่าวว่า การกระทำรุนแรงระหว่างคู่สมรสเกิดขึ้นได้บ่อยในครอบครัวที่อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่สามีหรือภรรยาและเกิดขึ้นน้อยที่สุดใน ครอบครัวที่มีอำนาจการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย จะเห็นว่าความรุนแรงหรือการกระทำรุนแรงมีผลที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในครอบครัว โดยเป็นเครื่องมือในการควบคุมฐานะของสามีหรือภรรยาและเป็นผลของการใช้อำนาจ

ส่วนในสังคมไทยนั้น จากการศึกษาของ อัจฉรา สกุนตนิยม (2541) พบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่มีการตัดสินใจร่วมกันมากที่สุดร้อยละ 59 รองลงมาคือสามีเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจร้อยละ 27.9 โดยบุคคลที่มีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์ในการทำร้ายคู่สมรสการ ศึกษาที่สอดคล้องกับของ คลนภา หงษ์ทอง (2542) ที่พบว่าลักษณะการใช้อำนาจในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสตรีในครอบครัวอย่าง ไม่นับสำคัญทางสถิติ จากผลการวิจัยแสดงถึงความแตกต่างในเรื่องของความรุนแรงที่อาจเป็นผลมาจากลักษณะทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ภรรยาในสังคมไทย

ยอมรับให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและยอมตกอยู่ในการปกครองของสามีโดยที่สามีไม่ได้ใช้การกระทำรุนแรง

ส่วนในเรื่องการรับรู้การพฤติกรรมใช้ความรุนแรงของสามีก็เช่นเดียวกัน ที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของการใช้อำนาจในครอบครัว โดยอำนาจในครอบครัวที่แตกต่างกันของสตรีสมรส น่าจะมีผลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีด้วย ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้กระบวนการตัดสินใจเป็นสิ่งที่ประเมินอำนาจครอบครัว เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะการตัดสินใจในครอบครัวกับการที่สตรีสมรสจะรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด สรุปว่า ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม อันได้แก่ ประสพการณ์ตรงที่ถูกกระทำรุนแรงในวัยเด็ก ประสพการณ์อ้อมเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การรับรู้บทบาทชายหญิง และ อำนาจครอบครัว น่าจะมีผลต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ เพื่อนำความรู้ไปใช้พิจารณาแนวทางในการ ศึกษาค้นคว้า ประเมิน และ แก้ไขปัญหา เพื่อให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป